

LITERATURAS MĀCĪŠANU SKOLĀS

Padomju tauta, brunojiesies ar partijas XIX kongresa vēsturiskajiem lēmumiem, droši un pašāvēģi iet uz komunismu. To uzdevumu atrisināšanā, kas kongresa direktīvās izvirzīti partijai un padomju tautai, liela nozīme ir dalībniekiem.

Padomju literatūra — daudz nacionāla formā un socialistiska saturā — turpina pagātnes literatūras labākās tradīcijas, Sabiedrības attīstības jaunajā posmā, jaunajos vēsturiskajos apstākļos padomju rakstnieki, pielietodami socialistiskā realisma metodi, rada lieliskus padomju cilvēku tēlus, atklāj viņu rakstura cildenās iezīmes, viņu augstās morālās īpašības, visu viņu garīgo spēku, bagātību un daļumu. Mūsu labākie rakstnieki un dzejnieki savā darbā dārdē patiesīgi atspoguļo komunisma celtniecības darba milzu vērtumu, palīdz pilnveidot padomju cilvēku labākās īpašības — izturību, virsīskību, palāvību mūsu lietas uzvarai, gatavību un prasmi pārvārtēt it visas grūtības cīņā par komunismu.

Liels, goda pilns un atbildīgs ir literatūras skolotāja uzdevums. Viņam prasmīgi un interesanti, augstā zinātniskā līmenī, dziļi un vispusīgi analizējot literāro darbu idejisko un māksliniecisko saturu, jāatklāj skolniekiem visa literatūras bagātība un tā jāizmanto kā varens līdzeklis jaunatnes audzināšanai, komunisma nākamo celtnieku jaunās mājas audzināšanai.

Daudzi literatūras skolotāji sekmīgi veic savus pienākumus. Ar sīrsnību jaunleši un jaunieši, kas beiguši 15. vidusskolu Rīgā, atceras literatūras skolotāju Mariju Kovajenko. Ar savu ļoti rūpīgo darbu, ietūģīgo sagatavošanos katrā stundā un tās radošo norisi viņa audzinā skolniekos mīlestību uz literatūru, māca augstu vērtēt grāmatu kā uzīcamu draugu dzīvē, dziļi un vispusīgi analizēt daļā literatūras tēlus, pareizi novērtēt literāro darbu idejisko saturu, literatūras strāvas un visu literatūras attīstības vēsturisko procesu, lietpratīgi un izteiksmīgi izteikt savas domas vārdos un rakstos.

Labi, mērķtiecīgi un interesanti literatūru māca Dangavpils 3. vidusskolas skolotāja Evelsone, Rīgas 10. vidusskolas skolotāja Bulgakova, Stāmerienes septiņgadīgās skolas skolotājs Lapins un daudzi citi. Ar katru gadu dzīlākas un pamatīgākas šajās skolās kļūst audzēkņu zināšanas latviešu un krievu literatūras vēsturē, pareizāka un izteiksmīgāka kļūst viņu valoda, daudzi skolnieki brīvi analizē daiļdarbu idejisko saturu, maksimāliekos tēlus, varoņu un autoru valodu. Skolnieku atbildēs, viņu rakstu darbos, literāros spriešumos, stundās, pulciņu nodarbībās, personīgajā dzīvē un rīcībā spilgti atspoguļojas miera, cieņas idejas, naids pret imperialistiskajiem kara kurinātājiem, bezgalīga mīlestība un uzticība savai Dzimtenei, padomju tautai un Ļeņina-Stalīna partijai, komunisma celtnieku radošā darba patoss, padomju cilvēka cildenās morālās īpašības, ko padomju tautā audzina mūsu literatūra.

Tomēr literatūras mācīšanā vēl mūsu sastapties ar nopietniem trūkumiem. Daudzās skolās literatūru māca formāli, sausi, neinteresanti. Latviešu un krievu literatūras vēstures vietā skolniekus iepazīstina ar atsevišķiem literatūras faktiem, nemaz neaplūkvojot vai pavīrīd pieskaroties vēsturiskajiem apstākļiem, kuros noritējusi rakstnieka dzīve un daiļrade, nesniedzot daiļdarbu māksliniecisko īpatnību dziļu un vispusīgu analīzi un vērtējumu, nesasaista mācību vielu ar mūsdienu dzīvi. Tas viss mazina literatūras izzināšanas vērtību un tās varenību audzināt iedarbību. Padomju cilvēka, komunisma celtnieka augsto cildeno morālo īpašību ieaudzinašanai skolniekos vāji izmanto vai pat neizmanto nemaz padomju cilvēku pozitīvos mākslinieciskos tēlus, kas parādīti daudzās mūsu rakstnieku labākajos darbos. Tāpat nepilnīgi izmanto literatūru kā nelzsmelamu avotu skolnieku domas un valodas bagātināšanai.

Jaunpiils vidusskolas skolotāja Kristapone māca literatūru pedējās klāsēs. Paļ viņa literatūru nepārzina un, dabiski, nespēj neko dot skolniekiem. Izīrējot materiālus par lielā proletariāta rakstnieka M. Gorkija daiļrades agrīno posmu, viņa aprobežojas ar to, ka paziņoja, kad pirmo reizi publicēti atsevišķi viņa darbi, un darija zināmus nenozīmīgus faktus rakstnieka dzīvē. No viņas stāstīti skolnieki nekā neuzzināja par Gorkiju — revolūcijas vēstītāju, revolūcijas vētraspulmu, drosmīgu, varonīgu cīnītāju par tautas brīvību un laimi, sīkpiļsoņu sasmakušās pasaules, mīetpiļsoniskuma un visa šatruņēušā, pelekā nesaudzīgu atmaskotāju. Jaunpiils vidusskolas vecāko klāsu skolnieki ļoti maz lasa daiļliteratūru, viņu abīdēs ir ārkārtīgi trūcīgas, primitīvas, viņu valoda neizteiksmīga un vienkmuļa. Viņos nav leaudzināta mīlestība uz literatūru, viņiem palikušas nesaprasīas daiļdarbu idejiskās bagātības, to maksīnietiskās īpatnības. Tāpēc nav jābrīnās, ka skolnieku estētiskās audzināšanas līmenis šajā skolā ir zems.

Zemā idejiskā un zinātniskā līmenī māca literatūru skolotāja Rusmane Jeļgavas 2. vidusskolā, skolotāja Daume Ugāles vidusskolā, skolotājs Kurzemnieks Vārves septiņgadīgajā skolā, skolotāja Justsone Sērenes septiņgadīgajā skolā un vēl citi.

Nav nekāda nejausība, ka daudzās republikas skolās skolnieki vāļ pazist latviešu un krievu klasisko, kā arī padomju literatūru, neorientējas literatūras teorijas jautājumos, neprot vērtēt un analizēt daiļdarbu mākslinieciskās īpatnības. Skolnieku atbildes lielāko tiesu aprobežojas ar daiļdarbu satura neizteiksmīgu pārstāstījumu, no literatūras chrestomatijām ņemtu, formāli iekaltu dzēolu un atsevišķu prozas fragmentu deklamāciju.

Daudziem skolniekiem trūkst dziļas mākslas tēlu izpratnes, viņi neprot, izņemot no marksistiskā ietvaru estētiskās pozīcijām, tos pareizi novērtēt, neprot analizēt rakstnieka darbradi, izņemot no literatūras attīstības kopsakarības, ņemot vērā laikmeta vēsturiskās īpatnības.

Kas tad ir par lemeslu literatūras mācīšanas zemajam līmenim skolās? Galvenais lemesls ir tas, ka ne jau visās skolās ir kvalificēti savas nozares speciālisti – valodas un literatūras skolotāji. Daudzās skolās literatūras un valodas stundas kļuvušas par papildslodzi ģeografijas, fiziskās kultūras, vēstures, dziedāšanas skolotājiem. Atveikši skolotāji, mācot divus, trīs, četrus un pat piecus dažādus priekšmetus, nespēj pienācīgi, augstā kvalitatīvā līmenī sagatavot katrā stundā un notur tās galalēcīti, schematici, aprobežojoties ar mācību grāmatas vielas apcirtur, skopu, dažkārt izkropļotu izklāstījumu.

Valodas un literatūras skolotāji vāji cēl savu idejiski teoretisko līmeni un pedagoģisko meistarību, nepazīstas ar literatūras jaunumiem, vīņiem trūkst radošas pieejas jebkura literatūras stundas temata iztirzāšanai.

Biedrs G. M. Malenkovs savā referātā partijas XIX kongresā lielu uzmanību veltīja literatūras jautājumiem un deva ļoti vērtīgu leģitimitāšu marksistiskajai literatūras estetikai, sniedzot literatūras teorijas svarīgāko jautājumu — realisma un tipiskuma jēdzienu — skaidru un noteiktu iztēlējumu. Līdz ar to sniegta milzu palīdzība, praktiskās darbības programma ne vien rakstniekiem, bet arī literatūras skolotājiem. Taču valodas un literatūras skolotāji vēl aizvien pavisam nepietiekami, neapmierinoši studē un izmanto savā praktiskajā darbībā biedra G. M. Malenkova referātā ietvertos ārkārtīgi vērtīgos materiālus.

Skolotāji reti un pavirši apspriež priekšmetu komisijās un metodiskajās apvienībās literatūras teorijas jautājumus, atsevišķu skolotāju darba pieredzi mākslas tēlu un daiļdarbu valodas analizē, literāro pulciņu darba un ārpus-
klasses literāro nodarbību pieredzi.

Valodas un literatūras skolotāju darbu vāji kontrolē skolu vadītāji un tautas izglītības nodaļu inspektori. Ir desmitiem valodas un literatūras skolotāju, pie kuriem pēdējos trīs gados neviens nav bijis klāt viņu stundās, neviens nav devis viņu darba vērtējumu, neviens nav ieteicis, kā labāk noorganizēt darbu ar skolniekiem literatūras stundā un ārpuslīcēs nodarbībās.

Dibinātas ir valodas un literatūras skolotāju pretenzijas arī republikas Izglītības ministrijai, kas līdz pat pēdējam laikam nav pratusi apgādāt skolotājus ar nepieciešamajiem metodiskajiem palīdzīekļiem literatūrā un nav devusi latviešu literatūras vēstures mācības grāmatu. Izglītības ministrijas organizētais autoru kolektīvs strādā jau trešo gadu, bet rezultātu kā nav, tā nav. Šī autoru kolektīva vadītājam — Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Valodas un literatūras institūta direktoram E. Sokolam nerūp minētās mācību grāmatas tapšana.

Jaukais piecgadu plāns prasa no visiem padomju pilsoņiem aktīvu radošu darbu. Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongresa lēmumi vedesmo ideoloģiskās frontes darbiniekus, tajā skaitā arī valodas un literatūras skolotājus, cīnīties par aizvien lielākiem sasniegumiem komunisma celtnieku jaunās mājas audzināšanā. Skolotājiem radikāli jāuzlabo literatūras mācīšana izmantojot to kā varcnu jaunatnes komunistiskās audzināšanas līdzekli.

VISU ZEMJU PROLETARIESI, SAVIENOJIETIESI!

*Literatūra
un Māksla*

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1953. G.

5. APRILĪ

Nr. 14 (429)

Pa labklājības ceļu

31. marta vakarā kopā ar viru pie radiouzvērēja klausījamies PSRS Ministru Padomes un Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas lēmumu par valsts mazumtirdzniecības cenu jaunu pazeminājumu pārkāp un rūpniecības precēm. Jau sesto pavasari pēc kārtas ar jauna ziedona tuvošanos esam sagaidījuši priecīgi vēsti par cenu pazeminājumu, esam sākuši jaunu posmu mūsu augšupējās ceļā. Tāds ir mūsu dzīves likums, tāda ir mūsu valdības un Komunistiskās partijas politika — neatlaidīgi gādāt par darba cilvēku labklājību. Mūsu plaikstošās dzīves īstenība ik uz soļa sniedz tam daudzus pierādījumus, bet viens no spilgtākajiem ir kārtējais mazumtirdzniecības cenu pazeminājums.

Kad lasām lafkraukstos, ka Padomju zemes iedzīvotāji no jaunā cenu pazeminājuma iegūs ne mazāk kā 53 miljardus rubļu gadā, pie kam mūsu republikā ne mazāk kā 500 miljonu rubļu gadā, šajās milzīgajās sumās mēs gūnam saskaitīt katras atsevišķas gimes iedzīvotāju.

Mūsu ģimēnē, esam trīs cilvēki — es ar vīru Jāni strādāju Rīgas Vagonu rūpnīcā, mēlīpa Valda mācās septiņgadīgās skolas III klasē. Dzīvojam ar katru gadu vairāk pārtikuši. Pagājušajā gadā mūsu ģimenes ienākumi sasniedza apmēram 17.000 rubļu. Varētu teikt, tāda bija mūsu ģimenes budžeta kopsuma. Kā to izlietojām? Gandrīz pusi izdevām pārtikai, bet apmēram par 6000 rubļiem iegādājāmies dažādas apģērbus, apavus un akordeonu. Pārējos līdzekļus izlietojām dzīvokļa īrei, laikrakstu un žurnālu abonēšanai, kā arī grāmatu iegādei, kino un teātru apmeklējumiem. Vīra iegādāto tehnisku satura grāmatu skaits jau sasniedzis 120. No datiliteratūras esam iegādājusies A. Upīša, V. Lāča, E. Birznieka-Upīša u. c. rakstnieku darbus. Vispār, jau pagājušajā gadā jutu, ka varēju iegādāties par to pašu naudu uz pusi vairāk preču nekā 1947. gadā. Tagad, pēc jaunā cenu pazeminājuma dzīve kļuvusi vēl labāka: mūsu ģimenes budžētā nāk klāt jauni ietaupījumi. Mēs apskaidrojam, ka ik mēnesi no cenu pazeminājuma iegūstam vairāk nekā 100 rubļu. Jau pirmajā dienā, iepirkoties veikalā par jaunajām cenām, izdevu par 8 rubļiem mazāk nekā agrāk, izdarot tādu pašu iepirkumu. Par ietaupīto naudu nopirku apelsīnus un citronus, kuru cena pazemināta par 50 procentiem.

Ar PSRS Ministru Padomes un PSKP Centrālās Komitejas lēmumu, sākot ar 1953. g. 1. aprīli, pazeminātas valsts mazumtirdzniecības cenas pārtikas un rūpniecības precēm. Šis ir sestais cenu pazeminājums kopš 1947. gada. Padomju tauta ar lielu sajūsmu sagaidījis jauno cenu pazeminājumu, kas ievērojami paceļ strādnieku un kalpo-tāju reālo darba algu, palielina zemnieku reālos ienākumus.

Lētākas kļuvas arī rūpniecības preces. Tātad par to pašu naudu varēsim iegādāties vairāk apģērbu, apavu un citu nepieciešamo priekšmetu.

Tāds ir mūsu ģimenes ieguvums no jaunā cenu pazeminājuma.

Tomēr ne tikai cenu pazeminājumā vien izpaužas partijas un valdības gādība par darba cilvēku. Kad sāku strādāt

dība par darba cīvēku. Kad šķūti strādāt Rīgas Vagonu rūpnīcā, uz valsts reķini mani apmācīja par tilta celtni vadītāju. Rūpnīcā redzu, ka lielus li-
dzekļus valsts atvēl darba apstākļu uzlabošanai cehos, jaunu dzīvojam-
namu celšanai strādniekiem, veselības aizsardzībai, ceļazīmēm uz sanatori-
jām un atpūtas nāmēm, gādābai par bērniem utt. Kad saslīma mana meit-
ņa Valda, viņu ne tikai ārstēja, bet
ari izsīdēja bez atlīdzības ceļazīmi
uz Īncukalna sanatoriju, kur viņa pa-
vadīja 40 dienas. Tagad meitņa atve-
sejoties un ar telcāmām sekām tur-
pina mācības skolā.

Jarunā arī par neterobežotajām iespējām tikt pie izglītības. Zinu, ka mana meitņa pabeigs ne tikai septiņgadīgo skolu, bet tiks arī pie vidējās un augstākās izglītības. Mans vīrs, jau strādādam Rīgas Vagonu rūpnīcā, sāka mācīties industriālajā tehnikumā un, to beidzis,ļuva vidējo tehnisko izglītību, no virpotaļa kļuva par tehnologu. Kopā ar vīru bieži apmeklēju lekcijas Zinātnes un tehnikas namā. Ar valsts gādību mums pavērtas plašas iespējas celt savu specialo un vispārējo izglītību, virzīties uz jauniem sasniegumiem darbā. Un to mēs esam ieteinteresēti darīt, jo apzināmies, ka likatrs mūsu darba sasniegums ir tiešguldījums visas padomju tautas lielajā darbā cīņā par komunisma ātrāku uzvaru.

Ja paraugāties, kādā postā šodien dzīvo darbaļaudis kapitalistiskajā pasaulē, tur redzam to pašu, ko nesena pagātnē esam paši izbaidījuši buržuaziskajā Latvijā. Ja runāju par manu bērnu, tad jāsaka, ka tā aizrīvēja sevišķi grūtos apstākļos, jo agri zaudēju vecākus un tikai ar radu palīdzību un, patiešām, ganu gaitās, spēju nobelgt pamatskolu, bet nodoms par mācīšanos lauksaimniecības skolā palika nepiepildīts. Mācību vietā biju spiesta sākt strādāt par kalponi. Bet vai es biju kāds izņēmums buržuaziskajā Latvijā? Taču nē! Tādu kā es bija neskaitāms daudzums — strādnieku un kalpu bērniem bija slēgtas durvis uz izglītību, uz darbu pēc savām spējām. Atceros — kad satiku savu nākamo vīru, mēs nekādi nevarejām izšķīrties nodibināt ģimenes dzīvi. Kā dzīvosim? Labi, ja abi varēsim strādāt, bet ja viens no mums paliks bez darba? Latvija tolaik bija tūkstošiem bezdarbnieku. Pastāvīgās bažas par dieniskās maizes kumos arvien atžēloja dzīvi, padarīja to drūmu jo drūmu.

Tādu dzīvi joprojām vēl dzīvo kaitālistisko valstu darbaļaudis. Mēs zinām, piemēram, ka ASV darbaļaudis dzīves līmenis katru gadu slīd uz leju — miljoniem cilvēku tur zaudē juši darbu, paaugstinās cenas pirmās nepieciešamības precēm, paaugstinās dzīvokļu ires maksā, kura aprīlī lidz 40 procentu no strādājošo mēneša izpelnas utt.

Ne tikai ASV, arī Anglijā, Francijā, Itālijā un visās citās kapitalistiskajās valstīs redzam to pašu.

Mums, padomju cilvēkiem, svešas ir bažas par savu rītdienu. Mēs zinām, ka "Padomju Dzintnē" nemīgiti ejam pa dzīves uzplaukuma ceļu. Ļeņina Staļina partija nospraudusi mums dzīvē komunistu celniecības programmu. Veltīdami visus savus spēkus tā ātrākal piepildīšanai, mēs paši ar savu darbu panākam, ka šodiena ir skaistāka par vakardienu, bet rītdiena būtu skaistāka par šodienu.

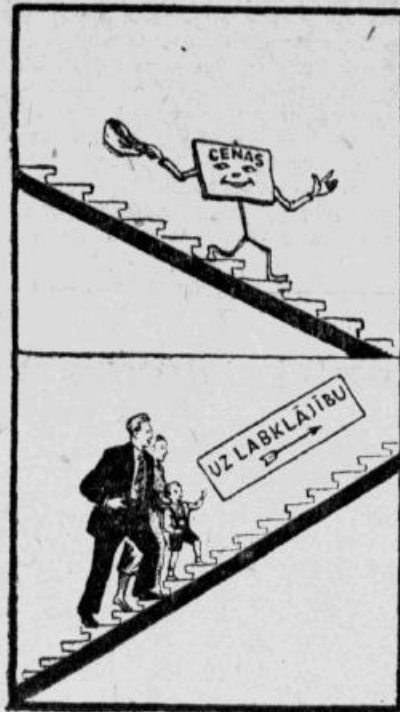
Esam no sirds pateicīgi Lēņina Staļina partijai par jauno cenu pazeminājumu. To sauku savas ģimenes un savu darba biedru vārdā. Savu pateicību apliecināšim ar pašatlīdzību darbu, ar jaunām darba uzvarām mūsu mīļotās Padomju Dzimtenes varenības nostiprināšanā, komunisma celtniecībā.

Mirdza Snipstiņa,
tilta celtnie vadītāja
Rīgas Vagonu rūpnīcā

DIVAS PASAULES

Padomju zemē kopš 1947. gada šīs reizes pazeminātas valsts mazumtirzniecības cenas pārtikas un rūpniecības precēm. Jau pirms pārdēja cenu pazeminājuma pārtikas un rūpniecības preču cenu līmenis piemums caurmērā bija divas reizes zemāks nekā 1947. gada ceturtajā ceturksnī. Ja 1947. gada beigās pārstāvējušās cenas pienēam par 100, tad Padomju zemē 1952. gadā maizes cena bija samazinājusies uz 39, gaļas – 42, sviesta – 37, piena – 72, cukura – 49. Pēc jaunā cenu pazeminājuma šie pārtikas produkti kļuvis vēl lētāki.

Cita aina kapitalistiskajās valstīs. Tur cenas nepārtraukti ceļas un līdz ar to padziļinās darbaķaļu poste. Ja 1947. gada beigās pastāvējušās cenas pieņem par 100, tad 1952. gadā ASV maizes cenas sasniedza 128, gaļas — 126, sviesta — 104, piena — 118, cukura — 106; Anglijā maizes cenas tajā pašā laikā sasniedza 190, gaļas — 135, sviesta — 225, piena — 130, cukura — 233, turpretim Francijā maizes cenas bija cēlušās līdz 208, gaļas — 188, sviesta — 192, piena — 174, cukura — 376.



Ple mums



Pie viniem

S. Gütmarz zinn

IZSKAUST ŠTAMPUS TEATRU DARBĀ

Ne mazums dibinātu pārmetumu mūsu rakstnieki dzirdējuši ne tikvien par savu nepietiekamo aktivitāti jaunā padomju lugu radīšanā, bet arī par sadomātiem konfliktiem, stereotipām situācijām, vienveidīgiem tēliem jau uzrakstītajās lugās. Šīs nepilnības viņiem norāda gan skatītāji, gan prese, gan teatru darbinieki. Bet, runājot par pēdējiem, nav noliedzams, ka arī uz viņiem guļas sava tieša atbildības par padomju dzīves, padomju cilvēku pelēcību, bālašlugu atveidu uz skatuves.

Neskatāmās reizes sanākmēs un avižu rakstos režisoriem un aktieriem atgādināts būt rosigiem padomju repertuāra līdzveidotājiem, nevis tikai pasīviem interpretiem. Tiesa, pēdējā laikā zināma darbības sprauguma pieaugums vienā skatuves mākslinieku daļā šai ziņā vērojama. Bet blakus citiem apstākļiem, kas vēl bremzē rakstnieku un teatru tiešām auglīgu sadarbību, jūtams kavēklis joprojām ir vairāki štampi, kas ievērojami padomju dramaturģijas inscenējumos.

K. S. Staņislavskis bija pirmais un enerģiskākais karotājs pret štampiem — šiem trafarietājiem, reizi par visām reizēm pieņemtajiem darba pamēieniem, ar kuriem aizstāj vienmēr jaunu, radošo izdomu, no ikvienā gadījumā īpatnējiem dotajiem apstākļiem izrietošu raksturojuma veidu. Štampi nav jāsprot tikai kā atsevišķi aktieru pārāk iemīļoti un nevēlami pielietoti izteiksmes līdzekļi, tie var izpausties visdažādākajās formās visā teatra darbā.

Vai tas, piemēram, nav štamps, ka vadošās partijas un padomju darbiniekus uz mūsu skatuves parasti rāda apnēstās karavīru blūzēs vai uzsvērti vienkāršās drēbēs tērptus? Labi gērbies cilvēks izrādes gaitā visbiežāk atklājas par negatīvo personu. Tā pat attieksmē uz telpām: istu padomju cilvēku darba kabinetā skatuves gleznotāju traktējuma mēdz būt līdz askētismam kaļi, kamēr pašlabuma meklētāju un tiešo lenaīdnieku apdzīvotās istabās redzam vērtīgus mākslās priekšmetus. Ja arī negatīvo personu mājokļiem piešķir kāda pārspīlēta «saloņisma» lezīmes, tomēr tie bieži ir acij tikamāki par pavisam bezpersoniski iekārtotajām pozitīvo tēlu mītnēm (piem., Ģirta Vilka dekorācijas N. Virtsas lugai «Pēc trim gadiem» Daļes teātrī). Otra galējība: partijas organizāciju telpas izveido sausi reprezentatīvi, mēģinot ieviegt (tā paša gleznotāja darīnātāis tērpis K. Krapivas lugas «Cirul' dzied' testudējumam). Ne vienā, ne otrā gadījumā no padomju dzīves pirmirindnieku mājvietām nedzies preti viņu pašu sirks silums, tām nav uzspiests viņu personības zīmogs.

Vispār mūsu inscenētāji pārāk maz domā par padomju ļaužu pieaugošu gaumi, viņu materiālo un kultūras līmeņa celšanos; viņi it kā baidās radīt pārāk «buržuāzisku» dzīves veidu un tāpēc tā ikdienas atspulgu sniedz bāli vienkāršoti vai abstrakti stilizēti. Bet vai tad glīta gērbšanās, gaumijs, turīgs un mājīgs sava dzīvokļa vai darba telpas iekārtojums ir pretrunā ar principiāli partiskiju stāju? Padomju cilvēku dzīves standarts aug katru gadu, tāpat vairojas viņu alkas pēc patiesa skaidstuma, kas liegts darbaļaudim kapitalistiskajā iekārtā. Vīls Lācis jau «Vētrā» ar zīmīgu šarža plīstiemu rādījis Cundas lepošanos ar savu proletāriskumu, kas izpaužas, nesukojot bārdus un nevīzīgi gērbjoties. Sodien uz skatuves attēlojotie pozitīvie varoņi nav nekādi Cundas gara līdzinieki: viņiem, dzīves saimniekiem, nevajag izcelt nolaidību pret sevi kā pierādījumu, ka tie viscaur ziedošas tautas interesēm. Šis ir tikpat kaitīgs štamps kā vēl nesen mūsu rakstnieku iecienītais paņēmienis notēlot istu padomju cilvēku tādū, kuram pat gulēt nekad neiznāk laika.

Līdzīgi štampota ir aktieru pieeja padomju ļaužu mīlas attieksmēm, it kā no uguns baidoties no pārāk siltiām jūtām, spēcīgākiem pārdzīvojumiem, lai tikai asāk izteikta personiskās dzīves līnija nedraudētu aizēnot cīņas un darba momentu. Ja jau rakstnieki dažkārt liek saviem varoņiem pārdzīvot intīmo dzīvi tā starp citu, tad teātri nereti padara to vēl bālāku. Vai nu mīļēji oņšas bāt par katru cenu kautri un atturīgi (J. Granta un V. Sauleskalna «Vēja pusē» Daļes teātrī), vai arī režija mēģina gan ar attiecīgu apgaismojuma, gan ar muzikālas palīdzību pacelt viņu attieksmes kādā vispārīgā plāksnē, kam rezultātā parasti ir melodramatisks sīrupainība (A. Brodeles «Dedzīgo siržu» testudējumā Akademiskajā Dramas teātrī, A. Arbuzova «Tapas» testudējumā Valmieras Dramas teātrī).

Autoritatīvo darbinieku izteiktie norādījumi un pamācības teatru izrādēs ļoti daudzus gadījumos ekan kaļi didaktiski, bez kādas jūtu dalības. Tos sniedz kā gatavas patiesības ar vēsu retoriku, bet nevis ar cilvēciski siltu attieksmi pret sarunas partneri. Laba daļa vainas tie gan atkal guļas uz lugu autoriem, kas ne reizi vien sniedz vadošās personas kā ruporus, bez individuāla personības zīmējuma. Bet tāta mākslinieka spēkos jābūt padarīt dzīvu ne tikai pašas augstākās kvalitātes tekstus. Un arī tais gadījumos, kad rakstnieks bijis pret savu pozitīvo varoni it divēgs, aktieris dažkārt viņa gara pasauli nabadzina, sniedz to ārēji stīvu un oficiālu vai arī mēģina padarīt plevilcīgāku vienīgi ar paviršas, virspusējas komikas momentu ieviešanu tēlojumā. Vislielāko atbildības sajūtu un māksliniecisko aizrautību no aktiera taču prasa tieši komunistā tēls, kura nozīmību ne jau vienmēr nosaka teksta garums un uz skatuves pavadītā laika ilgums. Piemēram, K. Simonova «Svešajā ēnā» ir tekstuali paviršam neliela partijas organizācijas sekretara loma ar ļoti svarīgu vietu visā izrādēs gaitā, bet Viktors Gruzis, to interpretējot Akademiskā Dramas teātra inscenējumā, nesniedz tajā nekāda personības spēka, bija gluži sausa un neizteiksmīga. Valmieras Dramas teātra jaunā aktrise Velta Dišlere ar ordeni apbalvotās padomju darba izcilnieces Samanovas lomā («Tapas» testudējumā) par svarīgām morāles un etikas problemām runā pilnīgi auksti un deklarativu, visā tēla veidojumā vērojama liela profesionāla nevarība. Šie negatīvie piemēri, kam varētu pierindot vēl virkni citu, jo sevišķi duras acis tāpēc, ka esam redzējuši uz mūsu skatuves tiešām garīgi dzīvenus komunistu tēlus, kuru monoloģi iedvesmo un aizrauj; lai minam kaut vai Jāņa Oša veidoto Makejevu tajā pašā «Svešajā ēnā» testudējumā un Rudolfa Kreicuma Voronovu V. Višņevas «Nealimirstāmā 1919.» izrādēs Daļes teātrī. Tēlot komunistu pēc kādas pieņemtas spēles manieres, nevis pārdzīvot visas lomas fineses, — tā ir īpaši pelāma parādība, pret kuras vēl tālāku izplatīšanos jācīnās ar visu dedzību.

Tāds pats nelāgs štamps ieviesies arī negatīvā personaža atveidā. Slepēna's lenaīdnieks parasti parādās uz skatuves vai jau ar kādam klaji nesimpatiskām lezīmēm ārēnē, vai arī uzkrītoši glu'nēdams un pirmajā izdevīgajā brīdī zīmīgi pašmīnēdams jeb piemiegdams acī, tā teikt, pēc iespējas drīz uzrādāms savu neliēsa pasi. Piemēru šai ziņā tik daudz, ka varam runāt par veselu sistēmu. Gribas jautāt: Ja pretinieka seja ir tik acīm redzama un nepārprotama, kāpēc viņu neatklāj un nepadara nekārtīgu jau pirmajā cēlēnā, bet ļauj tam savus tumšos darbus turpināt bezmaz līdz izrādes finalam? Vai nav skaidrs, ka šāda lenaīdnieka atveidošana degradē padomju cilvēkus, atbildīgus darbiniekus, kas it kā ne-

prot orientēties gluži nepārprotamās situācijās? Teātris tādējādi vēl padziļina to, ko pret dzīves īstenību nogrēkojuši autori, rādot pretinieku pārāk primitīvu, vāji maskētu un pat naīvu.

Ļoti vienveidīgs mūsu skatuves mākslās testādes ir lomu sadalījums, un reizumis šķiet, ka tur vēl pilnam plauket un zel sen savu laiku pārdzīvojušā «ampliuā sistēma». Ja skatītājs ierauga Akademiskajā Dramas teātrī testudēlās padomju lugas tēlotāju sarakstā Visvalda Silenieka, bet Daļes teātrī — Kārļa Pabrika vārdur viņam tūdaļ ir droša pārliecība, kur šai izrādē meklējams kaitnieks. Teātri šādā kārtā stipri dara pāri arī attiecīgajiem aktieriem, kuru tēlojumi tikpat kā vienādu raksturu iemiesojumos gribot negribot piesārņojas štampiem. Bez tam šie mākslinieki taču pierādījuši, ka viņu diapazons ir daudz plašāks; piemēram, Silenieks nupat veiksmīgi notēloja partijas organizācijas sekretara lomu A. Simukova lugā «Meitenes daljāvinas», un tas ne tuvu nav pirmais apliecinājums viņa spēju daudzpusībai. Līdzīgi vienpusīga ir pozitīvo varoņu tēlotāju izvēle: Zanis Katlāps līdz Semjona Saveļjeviča lomai G. Gullas «Labajā pilsētā» dabūja tēlot vienīgi priekšzīmīgos cīnītājus un celtniekus, bet Hermaniņš Vazdikam pašam būs grūti saskaņot, cik viņš tēlojis bijušo frontieci un partijas sekretaru, kuriem nelokāma principālitate jo bieži ir vai vienīgā autora dotā rakstura lezīme. Tāpat pārlietu maz dažādota lomu piešķiršana jūtami ierobežo gan Mīldas Klētnieces un Līdijas Freimanas, gan Karpa Klētnieka un Ludviga Bāra ievērojamo talantu izvērsanos.

Ja paraugāmies uz lomu dalījumu dramaturģijas klasikā, tad redzam, ka šeit režisori sniedz aktieriem krietni vairāk izdevību pierādīt savas spējas dažādās tēlu kategorijās. Piemēram, Valentīns Skulme pirmo pozitīvo varoni pēc ilgāka pārtraukuma dabūja tēlot nevis padomju lugu, bet gan «Valensijas» atraiņnē. L. Freimanei klasiskajā repertuārā ir tik dažādas lomas kā Kristīne, Amaranta un Nadežda, H. Vazdikam — Vronekis, Fīgaro un Boļšova, Z. Katlāpam — Edgars, Olganova un Otello utt. Par to runājot, jānāk pie secinājuma, ka teatru vadītāji joprojām klasikas testudējumiem pievēršas ar lielāku uzmanību nekā padomju lugu sagatavošanai. Būtu interesanti salīdzināt izdevumu klasikas un padomju inscenējumiem: šķiet, ka spānisku komedijas dekoratīvais ietērpis un kostīmi izmaksā krietni vien dārgāk nekā aktualas lugas ārējā apdare, tāpat vairāk rūpības attieksmē uz klasiku vērojām skatuves gleznotāju darbu. Nesalīdzināmi pārāk, smalkāk izstrādātas ir Laimdona Grasmana dekorācijas A. Ostrovska «Mežam» salīdzinājumā ar viņa darināto «Meiteni daljāvinu» skatuves telpas izveidi. Klasiskās lugas teātri arī izrāda biežāk un saglabā repertuārā ilgāk nekā padomju autoru darbus.

Minēto un vēl citu štampu nesaudzīga izskaušana, uzmanības kāpināšana iepretim padomju dramaturģijas interpretācijai, — tie ir nepieciešami priekšnoteikumi, lai teātri pienācīgi veiktu partijas dotos uzdevumus. Nav attaisnojuma rakstnieku darbības neapmierinošajai kvantitātei un kvalitātei dramatisks literatūras novadā, bet tikpat nepiedodams ir arī tas, ka teatru darbinieki un pirmām kārtām vadītāji nedara visu, kas viņu spēkos, lai radītu tiešām idejiski un mākslinieciski pilnskanīgas izrādes par mūsu aktūālākajām temām. Partija un valdība nemīlīgi rūpējas par skatuves mākslās augšupejas veicināšanu, rakstniekiem un teatru darbiniekiem kopīgā rosmē jāattaisno viņiem veiktā uzdevība.

PSRS Iekšlietu ministrijas PAZIŅOJUMS

PSRS Iekšlietu ministrija rūpīgi pārbaudījusi visus iepriekšējās izmeklēšanas materiālus un citus datus to ārstu grupas lietā, kas bija apsūdzēti kaitniecībā, spiegošanā un teroristiskā rīcībā pret Padomju valsts aktīviem darbiniekiem.

Pārbaudē konstatēts, ka šajā lietā pie atbildības sauktos profesoru M. Vovsi, profesoru V. Vinogradovu, profesoru M. Koganu, profesoru B. Koganu, profesoru P. Jegorovu, profesoru A. Feldmanu, profesoru J. Etingeru, profesoru V. Vasilenko, profesoru A. Grinšteinu, profesoru V. Zeļeņinu, profesoru B. Preobraženski, profesori N. Popovu, profesoru V. Zakusovu, profesoru N. Sereševski, ārstu G. Majorovu bijusi PSRS Valsts drošības ministrija apcietinājusi nepareizi, bez jebkāda likumīga pamata.

Pārbaudē parādījusi, ka apsūdzības, kas izvirzītas pret minētajām personām, ir nepatiesas, bet dokumentālā dati, uz kuriem balstījušies izmeklēšanas darbinieki, ir aplami. Konstatēts,

ka bijušās Valsts drošības ministrijas izmeklēšanas daļas darbinieki apcietināto liecības, kas it kā apstiprina pret viņiem izvirzītās apsūdzības, ieguvuši, pielietojot nepieļaujamus un padomju likumos stingri nolietgus izmeklēšanas paņēmienus.

Pamatojoties uz slēdzenu, ko izdārijusi PSRS Iekšlietu ministrijas speciāli iecelta izmeklēšanas komisija šīs lietas pārbaudei, apcietinātie M. Vovsi, V. Vinogradovs, B. Kogans, P. Jegorovs, A. Feldmans, V. Vasilenko, A. Grinšteins, V. Zeļeņins, B. Preobraženski, N. Popova, V. Zakusovs, N. Sereševskis, G. Majorovs un citi, kas saukti pie atbildības šajā lietā, pilnīgi reabilitēti apsūdzības attiecībā uz kaitniecisku, teroristisku darbību un spiegošanu, un saskaņā ar KPFSR Kriminālprocesa kodeksa 4. panta 5. punktu no apcietinājuma atbrīvoti.

Personas, kas vainīgas nepareizā izmeklēšanā, apcietinātas un sauktas pie kriminālatbildības.

PSRS Augstākās Padomes Prezidijs

PSRS Augstākās Padomes Prezidijs nolēmis sakarā ar tagad noskaidrotajiem patiesajiem apstākļiem atcelt kā

nepareizu 1953. gada 20. janvāra Dekretu par ārstes L. Timasukas apbalvošanu ar Ļeņina ordeni.



12 dzīvokļu dzīvojamā nama tipa projekts. Autore arhitekte V. Ramane

Nelielo dzīvojamo namu tipu projekti

Partijas XIX kongresā pieņemtās direktīvas par piekto piec gadu plānu nospraušs spēcīgs padomju tautas saimniecības un kultūras uzplaukums. Tas paver visplašākās iespējas arī arhitektu un celtnieku radošajam darbam. Piec gadu plānā paredzēts ļoti liels kapitālieguldījumu pieaugums visāda veida celtniecībā, līdz ar to dzīvojamu namu celtniecībā.

Sevišķi liela nozīme ir celtniecības industrializācijai, kā arī tipu projektu un standartizācijas ieviešanai arhitektūras un celtniecības praksē.

Tipu projektu plaša pielietošana dzīvojamu namu masveida celtniecībā palīdz uzlabot būvdarbu kvalitāti, paātrināt to tempus un pazemināt pašizmaksu.

Tomēr līdzšinējie tipu projekti daudzējādā ziņā novecojuši, tajos ir daudz trūkumu kā arhitektūrā, tā plānošanā, tie neatbilst iedzīvotāju pieaugošajām sadzīves prasībām, pilsētu būvniecības augstajām prasībām, kā arī masveida celtniecības arhitektoniskā izveidojuma uzlabošanas uzdevumiem.

Patlaban daudzas Vissavienības un republikaniskās projektēšanas organizācijas strādā pie jaunu tipu projektu radīšanas nelielo dzīvojamo namu celtniecībā, kuros ievēroti vietējie klimatiskie un dzīves apstākļi, kā arī jaunu būvmateriālu, industriālo metožu u. c. pielietošana.

Latvijas PSR Republikaniskais projektēšanas institūts šogad izstrādā divtāvu un trīstāvu dzīvojamo namu tipu projektu seriļu pilsētām un laukiem. Vispirms sagatavoti 8, 12 un 18 dzīvokļu divtāvu dzīvojamo namu projekti un viens 26 dzīvokļu trīstāvu nama projekts.

Saīs namos būs galvenokārt divtāvu un daļēji arī trīstāvu dzīvokļi. Katrā dzīvoklī ir viena liela istaba (ēdamistaba) un viena vai divas guļamistabas, labi iekārtota virtuve, priekšistaba, vannas istaba utt. Nami apgādāti ar centrālo apkuri no rajona vai namu grupas katli mājas (kas izbūvēta vienā no namiem), ar ūdensvadu, kanalizāciju, elektrību, kā arī radiofizicēti. Visos namos ir ne visai dziļi pagrabī saimniecības šķūņiem un veļas mazgātāvm.

Dzīvojamo namu tipu projektu konstruktīvā atrisinājuma pamatā lūti visu celtniecības darbu industrializā-

jas un montažas principi, kad būvlaukumā piegādā iepriekš izgatavotas lielu apmēru būvdetaļas.

No vietējiem būvmateriāliem ārsienām paredzēts lietot dobjķieģelus, pārsēgumiem — keramiskos blokus, starpsienām — ģipsa lējumus. Siem namiem būs dakstiņu jumti, kas padara ievērojami bagātāku nelielo dzīvojamo namu arhitektūru.

Daudzas konstruktīvas un arhitektoniskās detaļas paredzēts izgatavot rūpnīcās.

Namu arhitektoniskajā atrisinājumā izmantoti viegli gleznieciski fasādes apdāres paņēmieni. Namu kompozīcijā iekļauti balkoni, zeltiņi, logu un durvju greznojumi. So elementu pielietošana dod iespēju ar vienkāršiem līdzekļiem panākt lielu dažādību namu arhitektūrā.

Namu projektos ir dažādi varianti pagrabu, pārsegumu un fasāžu izveidojumā, lai katrā atsevišķā gadījumā varētu pielietot vispiemērotāko no tiem.

Šis liels darbs saņēma biedrisku kritiku LPSR Arhitektu savienībā, kā arī nopietnā ekspertizē LPSR Ministru Padomes Arhitektūras pārvaldē. Rūpīgi tika apspriesti jautājumi par pielietotā plānojuma, konstrukcijas un arhitektoniskā atrisinājuma ekonomiskumu. Tika ierosināts, ka jāpalielina pašreizējie virtuves minimālie apmēri, ka namos nav pieļaujams izbūvēt šauras un garas istabas, šaurus sanitaros mezglus. Visām telpām jābūt labi apgaismojām, tāpēc logi jāatlasa platā ar atveramu augšdaļu, lai telpas varētu labāk izvēdināt. Plašas radošas diskusijas izcēlās jautājumā par balkonu un lodžu pielietošanu, tāpēc ka mūsu klimatiskajos apstākļos ar lielu daudzumu nokrišņu tie nav izdevīgi ekspluatācijā, jo ar ūdens notecējumiem bojā fasādes. Tika ierosināts palielināt namu tipu skaitu, kā arī izstrādāt vairāk variantu fasādēm, lai radītu lielāku dažādību tieļu ansamblu izbūvē, kā arī tika ierosināts lielāku vērtību veikt arhitektonisko detaļu izveidojumā.

Biedriskie ierosinājumi deva bagātīgu materiālu tālākam darbam nelielo dzīvojamo namu tipu projektu seriļas radīšanā, kuri atbilstu mūsdienu padomju arhitektūras prasībām.

Arhitekta V. Ramane

Folkloristu darbs Neretā

Neretas rajonā pēdējos sešos gados, kopš tur vāc folkloras materiālus, pie rakstīti vairāk nekā 12.000 dažādu tradīcionālo, kā arī padomju laikmeta tautas dailrades paraugu.

1949. gadā Neretas folkloristu darbu atzīmēja Maskavas žurnālā «Sovetskaja Etnografija» (rakstā «Tautas dailrades pētīšana Latvijas PSR»), pagājušajā gadā Neretas folkloristi saņēma no Vissavienības Etnografijas institūta rakstu krājumu «Slavu folklorā», kas deva iespēju viņiem iepazīties ar episkās tautas dziesmas labākajiem paraugiem, folkloras pētīšanas veidiem.

Jaunu rosmi folkloristos radīja arī Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izbraukuma sesija Neretā.

Neretā krāj ne vien latviešu folkloru, bet arī lietuvju folkloru. Kā labākie minam O. Toveles, E. Šimapa, A. Kastanovskas, E. Kuslīs u. c. sniegtie lietuvju folkloras paraugi. Pazīstamākie latviešu folkloras tēlcēji ir Jeva Kopmane, Jeva Jase, Pēteris Lasmāns, Anna Skrupska u. c.

Interesanti, piemēram, ir Molotova vārdā nosauktā kolchoza tēlcēja Aldi-

ņas Tomānes stāsti par fabrikas «Etna» darbu Nižņi-Novgorodā padomju iekārtas pirmajos gados. Vēsturiska nozīme ir kolchoza «Karogs» tēlcēja Pētera Grišļa atmiņām par Petropavlovska cietokšņa atvēršanu 1917. gadā. Zdanova vārdā nosauktajā kolchozā no Annas Pukates iegūts interesants materiāls par to, kā buržuāziskās Latvijas laikā izplatītas un saglabātas LKP CK 1919. gadā izdotās revolucionārās masu dziesmas, kuru vesela iespaidokšne noslēpta dzijas kamolā.

K. Uolnieks

Mācīties no kritikas!

Pagājušo pirmdien Latvijas Teatra biedrībā notika delegātu sapulce, kurā apsprieda un novērtēja LTB valdes līdzšinējo darbu, kā arī ievēlēja jaunu vadību.

Pārskata referātu nolasīja līdzšinējais valdes priekšsēdētāja vietnieks A. Chlebnovs.

Asa, pelnīta kritika biedrības vadībai bija jādzird debatēs. Daugavpils Krievu Dramas teatra režisors N. Belakovs un Valmieras teatra aktiše A. Cvetkova pārmeta norobežošanu no periferijas teatru, kuriem radoša palīdzība sevišķi nepieciešama. N. Belakovs minēja faktu, ka pēdējo divu gadu laikā Teatra biedrība uz Daugavpili nosūtījusi tikai vienu lektoru. Periferijas teatru intereses maz leņķo arī radošo komandējumu sadalē.

I. Buncis atzīmēja, ka Teatra biedrība gandrīz vai pilnīgi aizmirsusi jaunātes teatru — saraksts tikai viens šā teatra inscenējuma iztirzājums. Skaidrs, ka tas ir pavisam nepietiekami, īpaši tādām jaunām kolektīvam, kurām pārvarams tik daudz augšanas grūtību. Kā uzsvēra I. Buncis, liels trūkums LTB valdes līdzšinējā darbā ir tas, ka nav parādītas ne mazākās rūpes par teatru tehnisko cechu darbinieku kvalifikācijas celšanu.

E. Tons pārmeta, ka Teatra biedrība maz darījusi, lai veicinātu principiālas, idejiski dziļas, profesionāli lietpratīgas teatra kritikas attīstību, īpaši attiecībā uz muzikālo teatru darba novērtējumu un kritiku presē un radošās apspriedēs. Jaunātes teatra pedagogs G. Cepļovičs izteica neapmierinātību ar to, ka mākslas darbinieku idejiski profesionālajā audzināšanā LTB vāļ izmanto pat pašas organizētos pasākumus. Savā laikā tika sarakstītas, piemēram, režisoru un teatra kritiku konferences. Tajās nolasīti vērtīgi referāti, daudz interesantu, nozīmīgu domu izteikti debatēs. Taču tas viss palicis tikai to cilvēku lūgums, kuriem bijusi izdevība piedalīties šīs konferences.

R. Baltāvilks pievērsa uzmanību biedrības vadības kaitīgajam liberalismam savu darbību vadībā. Visas saimnieciskās nebūšanas un noziedzības, kas tajās tika atklātas, nav nekā cits kā modrības trūkuma un politiskās mēģinības sekas.

Teatra biedrības valdes līdzšinējais priekšsēdētājs R. Zandersons atzina, ka valde zaudējusi autoritāti tiklab biedru, kā arī visas sabiedrības acīs. Šī autoritāte jāatgūst biedrības jaunajai vadībai.

Delegātu sapulce LTB valdes līdzšinējo darbu atzina par neapmierinošu. Pieņēma arī rezolūciju, kurā nosprausti konkrēti uzdevumi un prasības jaunajai valdei.

Jaunās valdes pienākums ir panākt, lai visi teatra darbinieki rūpīgi studētu J. V. Staļina darbu «Socialisma ekonomiskās problēmas PSR Savienībā», bez

kā nav iespējams radīt pilnvērtīgu inscenējumu.

Sapulce uzdeva valdei jau šogad sarakstīt radošās konferences par tematu «Mūsu latkabiēdra tēls dzīvē un uzskatuve» un «Tipiskais māksla». Šie temati iztirzājami saskaņā ar tēzēm, kuras biedrs G. Maļenkovs izvirzījis referātā PSKP XIX kongresa.

Šogad sarakstījamā režisoru konference par viņu darba radošajiem rezultātiem 1952. un 1953. gadā. Jāpadarā rosigākas biedrības sekcijas, sevišķi uzmanību pievēršot muzikālo teatru sekcijas, kā arī dekoratīvās mākslas un uzvedumu sekcijas darba aktivizēšanai.

Svarīgs jaunās valdes uzdevums ir pastiprināt radošo palīdzību periferijas teatru, sistemātiski apspriežot to inscenējumus, organizējot šajos teatros kvalificētu Maskavas un Leningradas mākslas zinātnieku un mākslinieku iztirzājumus, nosūtot uz periferiju Rīgā nolasīto lekciju stenogramas, gādājot par Staļinslavskā un Ļeņinoviča-Dančenko radošo mantojuma apgušanu un izmantošanu praktiskajā darbā.

1953. gadā jāuzraksta monogrāfijas par izcilajiem latviešu teatra mākslas darbiniekiem — Rūdolfu Bērziņu, Alfredu Amtmani-Briedīti un Liliu Bērziņu. Jārada autoru kolektīvs Latvijas teatra vēstures uzrakstīšanai.

Jāpastiprina sabiedriskā kontrole par Teatra biedrībā rīkotajos inscenējumu iztirzājumos konstatēto kļūdu un trūkumu labošanu. Pašlaik teatru kļūdas gan atzīst, bet maz dara, lai tās izlabotu.

Sapulce atzina, ka visos teatros popularizējama un pārņemama Akademiskā Dramas teatra iniciatīva teksto koncertu rīkošanā. Šajos koncertos aktieri parāda savus sasniegumus runas tehnikā, dziedāšanā, dejas mākslā utt. Biežāk jārinko ekskursijas, kolektīvi izbraukumi un individuāli komandējumi uz republikas rūpnīcām un kolchoziem. Pastiprināma gādība par periferijas teatru mākslinieku radošajiem komandējumiem uz Rīgu.

Plašāja rezolūcija delegātu sapulcei ieteikusi arī virkni ierosinājumu un ieteikumu organizatoriskos jautājumos, īpaši uzsvērt, ka nepieciešams maksimāli šajā laikā ieviest kārtību biedrības saimnieciskajā darbā, pastiprināt modrību kadru izvēli, izvērst principiālu kritiku un paškritiku, it sevišķi — kritiku no apakšas.

Jaunajā valdē ievēlēti Eduards Smilģis, Rūdolfs Saulīte, Aleksejs Lakšins, Aleksandrs Leimanis, Jurijs Juravskis, Aleksandrs Aboliņš, Kazimirs Jallinskis, Vera Bajuna, Rūdolfs Dambrians, Kārlis Pamše, Kārlis Miezītis, Rūdolfs Krečums, Vilis Bergmanis, Anna Lāce, Nikolajs Mūrnieks, Harijs Avenš un Olga Krūmiņa.

Par valdes priekšsēdētāju ievēlēja PSRS Tautas mākslinieku, Staļina premijas laureātu Ed. Smilģi.

Latviešu rakstnieku lūgas uz Černovicu teatra skatuves

Cernovicu muzikālā dramatiskā teatra repertuārā redzamu vietu ieņem divas latviešu rakstnieku lūgas — J. Raiņa «Pūt, vējiņ!» un V. Lāča romāna «Zvejnieka dēls» dramatisējums. «Pūt, vējiņ!» izrādes iemantojušas plašu atzinību kā viens no labākajiem Černovicu teatra inscenējumiem. Tajā daudz smalkas liriskas un dzejskuma, ko apstāro optimistisks dzīves apliecinājums.

Pirms lūgas testudešanas dekorators Plakšijs, baletmeistars Tereščenko un komponists Radčenko bija atbraukuši uz Rīgu, kur noskatījās «Pūt, vējiņ!» uzvedumu Dailes teatru, savāca bagātīgus materiālus par dekoratīvo ietērpu, kostīmiem, muziku, dziesmām un dejām. Tas viss palīdzējis režisoram

Borinam radīt pilnvērtīgu izrādi, kurā ar spēcīgu, dziļu izjustu tēlojumu īpaši izceļas Nopelniem bagātie mākslinieki Veličko (Uldis), M. Kiseļova (Baiba) un Ralova (Māte).

«Zvejnieka dēls» pirmizrāde notikusi nesen — pirms dažiem mēnešiem. Arī šai inscenējumā lielu panākumu guvis Nopelniem bagātais mākslinieks Veličko, kurš, tāpat kā lomas dublētājs aktieris Pochilko, radījis pilnasnīgu, romāna varonim atbilstošu Oskara skatuvisko tēlu. Spilgtus satīriskus tēlus izdevies izveidot aktierim Michņevičam (brālis Teodors) un Arkinam (Pikieris). Sieviešu tēlu atveidojumā vislabākās sekmes aktrisei Serdjukovai (Zenta) un Borženskai (Marta).

O. Moļsejevs



Skats no «Pūt, vējiņ!» uzveduma Černovicu muzikālā dramatiskajā teatrī.

Par periodisko žurnālu māksliniecisko apdari

N. ZACIŅAJEVA

Viens no iedarbīgiem darbaļaužu masu ideoloģiskās audzināšanas līdzekļiem ir periodiskie žurnāli, kuru slējas tiek apgalzsmoti un propagandēti padomju tautas sasniegumi komunisma celtniecībā.

Ļeņins rakstīja, ka mums jāprot «... gan propagandēt, gan organizēt, gan agitēt vispieejamāk, vissaprotamāk, visskaidrāk un dzīvāk...» Šie V. I. Ļeņina vārdi visā pilnībā attiecināmi arī uz ilustrēto žurnālu māksliniecisko iekārtojumu.

Mūsu žurnāla popularitāti nosaka ne vien literārās saturas, bet lielā mērā arī tā mākslinieciskais ietērps, kura uzdevums ir iespējami lakoniskāk un spilgtāk izcelt žurnāla galvenos materiālus, kuriem jāpievērš uzmanība. Tekstam un tā mākslinieciskajam ietērpam žurnālā jābūt saistītiem, kompozicionāli jāveido viens veselums. Labu, izteiksmīgu zīmējumu, meistarišķi uzņemtu fotoattēlu, asprātīgu karikatūru lasītājs bieži vien skata kā pilnīgi patstāvīgu informāciju par to vai citu notikumu. Padomju lasītājos plašu popularitāti ieguvušas N. Zukoņa un B. Bogatkina reportāžas zīmējums par komunisma dižceltnēm, I. Sagiņa, V. Sachovska u. c. fotokorespondentu uzņēmumi.

Ilustratīvajam materiālam žurnālā ir svarīga politiska nozīme. M. I. Kaļipins runā bolševistiskās preses darbiniekiem 1936. gada 5. maijā norādīja: «Lielā loma ir pašai žurnālu un avižu tehnikai, iespiedumam, klīšējām (zīmējumiem un fotogrāfijām), materiāla izvēlojumam, burtu, virsrakstu izvēlei utt. Tas viss jā dara pārdomāti un ar gaumi».

Aplūkosim šo prasību gaismā mūsu republikanisko žurnālu iekārtojumu 1952. gadā.

Pirmās, kas saista lasītāja uzmanību, ir žurnāla vāks. Tā ir žurnāla seja, vai, ja tā varētu sacīt, tā pase, kurā ļoti īsā, lakoniskā formā ietverta un atspoguļots attiecīgā numura idejiskais saturs. Tāpēc žurnāla mākslinieciskajam iekārtojumam visnopietnākā uzmanība jāpievērš pirmām kārtām vākam, lai tas izskatītos krāšņs un saistošs, patiešām pievilcīgs.

Telcama paraugs šajā ziņā ir žurnāla «Zvaigzne» 1. maija numurs (mākslinieks O. Jaunrājs). Uz tā attēlots plīvojošs sarkans karogs ar J. V. Staļina ģimetni. Zīmējuma apakšdaļā veiksmīgi iekomponēts ziedošs ābeļzars. Sarkanašs karogs simbolizē darbaļaužu starptautiskos svētkus, bet ziedošais ābeļzars — pavasari. Šis vāks ir telcama formas un satura vienotības paraugs.

Veiksmīgs ārējais ietērps ir arī žurnāla «Zvaigzne» 20. numuram, kas veltīts Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongresam. V. I. Ļeņina un J. V. Staļina baretjofu uz gluda sarkana fona ar alcināso lozungu ļoti labi pauž šā žurnāla numura pamatdomu.

Atzīmāmi izmantota komunisma dižceltni karte uz žurnāla «Padomju Latvijas Kolchozniks» 10. numura vāka — tas it kā papildina redakcijas leivadrakstu «Uz komunismu!».

Minētie piemēri ir labi tajā ziņā, ka tiem nav vajadzīgi nekādi papildteksi, nekādi paskaidrojumi. Diemžēl, šādu vāku ir ļoti maz. Lielākoties žurnālu redakcijas izraudzījušas gādījuma rakstura, neizteiksmīgas, trafrētus vākus ar vājiem zīmējumiem un viduvējām, pelēcīgām fotogrāfijām.

Ļoti vāļi, zemā profesionālā līmenī veidots žurnāla «Padomju Latvijas Sieviete» 2. numura vāks (žurnāla mākslinieciskais iekārtojājs R. Dzenis). Māksliniekam šeit trūcis nopietnas pieejas savam darbam. To uzskatāmi rāda kā kompozicionālais atrisinājums, tā arī zīmējuma primitivisms. Uz vāka attēlotas Padomju Latvijas sievietes un bērni ir ļoti nosacīti un schematiski tēli. Numurs veltīts Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas gadadienai. Tātad runa ir par laiku, kad pie mums iestājies vēls rudens. Bet uz vāka redzam demonstrantus vasaras tērpos uz pavasara atnavas fona, kas mūsu apstākļos vairāk atbilst 1. Maija svētkiem, nevis 7. novembrim.

Nav labāks arī mākslinieka E. Vārdaņa darinātais vāks žurnāla «Padomju Latvijas Kolchozniks» 7. numuram. Tas ir pelēcīgs krāsā un neizteiksmīgs atrisinājumā. Vājš zīmējums, nevajadzīgi spilgts krāsus zieds un kompozicionāls pārlīvējums raksturo žurnāla «Padomju Latvijas Kolchozniks» 5. numura vāku, ko darinājis mākslinieks M. Karpenko.

Nevar nemodināt izbrīnu žurnāla «Fiziskā Kultura» vienveidīgais ārējais

ietērps. Gandrīz vai visu žurnāla «Fiziskā Kultura» numuru vāki atstāj nomācošu iespaidu ar saviem pelēcīgajiem, bezpersoniskajiem, izkropļotajiem fotoattēliem, kas ir stipri līdzīgi citiem citam.

Lūk, piemēram, kaut vai žurnāla 5. numura vāks — L. Lindholma un V. Prikula fotomontaža. Visspīdums raksturo absolūts analīzētisms vietās kompozicionālajā aizpildījumā. Krāsas tajā ir acij netikamas. Sportistu sejas vāļi modulētas. Rezultātā vāks izskatās pelēcīgs un nepievilcīgs. Nepārprotams brāķis ir arī pēdējā lappusē ar V. Prikula fotoattēlu. No pirmā acu uzmetiena rodas iespaids, ka tajā parādīta ziema. To liek domāt krāsu gamma. Bet īstenībā tur attēlots pavasara kross — jaunietes vieglos sporta tērpos sacensās skrīšanās.

Ne mazāk svarīga nozīme žurnālā ir arī tā iekšējā iekārtojumam, it īpaši ilustrācijām, ornamentiem, virsrakstiem, fotografiskajam materiālam, reprodukcijām utt. Visi šie žurnāla mākslinieciskā ietērpā veidi jāpielieto uzskatāmā formā ar lielu māksliniecisku taktu un gaumi. Tiem jābūt lasītājam ļoti saprotamiem. Tāpēc tiem jāizvirza tikpat augstas prasības kā literārajam materiālam.

Daži mūsu žurnāli, piemēram, «Zvaigzne», sniedz it teicamu grafisko māksliniecisko ietērpju literārajiem tekstiem. Tā V. Valdmaņa zīmējumi A. Grigūļa stāstam «Ļeņina lielā degspuldze» visumā apmierina padomju lasītāja pieaugušās prasības, atbilst viņa mākslinieciskajai gaumei. V. Valdmaņa labi izprot žurnāla ilustrācijas specifiku. V. Valdmaņa žurnālā ir labi izplānoti kompozīcijas ziņā un saprotami lasītājam bez jebkādiem paskaidrojumiem.

Diemžēl, mūsu republikanisko žurnālu lappusēs ļaž zīmējums ir diezgan reti parādījies. Piemēram, O. Aeblires ilustrācijas V. Ivanova fantastiskā romāna «Energija kalpo mums» atsevišķām nodaļām žurnālā «Zvaigzne» ir vājas kompozīcijas un ne mazāk vājas zīmējumā. Meistarības ziņā nevarīgas ir arī H. Bērziņa ilustrācijas Z. Skujiņa stāstam «Lidotāja» žurnālā «Padomju Latvijas Sieviete» 3. numurā.

Viens no svarīgākajiem krievu un citu tautu klasiķu, kā arī padomju tēlotāju mākslinieku darbu popularizēšanas veidiem ir krāsainās reprodukcijas žurnālā. To publicēšana visādā apveicama. Dabiski, lai cik laba būtu reprodukcija, tā nespēj dot ekatitājam pilnīgu priekšstatu par oriģinālu, jo reproducējot izmainās apjomi, kas savukārt izmaina krāsu plankumu, puslūpi utt. savstarpējos samērus. Tomēr katrā ziņā jā dara viss iespējams, lai reprodukciju tuvinātu oriģinālam. Taču mūsu žurnālos arvien vēl parādās muiļi izpildītas, izkropļotas reprodukcijas, kas patiešām jābrīnās par mūsu redakciju darbiniekiem, kā viņi ļāvuši parādīties savos izdevumos ietam poligrāfijas brāķim.

Neveiksmīgas reprodukcijas spilgtis paraugs ir V. Kuzņecova gleznas «V. I. Ļeņins uz bruņu mašīnas» atveidojums žurnālā «Padomju Latvijas Sieviete» 2. numurā. Glezna reprodukcētā tik pāvērši un nevižīgi, ka atklāti jāpasaka: šai reprodukcijai nav nekā kopīga ar V. Kuzņecova gleznu. Nav palālmēģies arī ar gleznotāju grupas A. Grigūļa, V. Jefanova, L. Kotļarova, K. Maksimova, B. Stavicka, P. Sudakova un B. Šerbakova gleznu «PSRS Zinātnu akadēmijas prezidija sēde» žurnālā «Zvaigzne» 7. numurā: reprodukcijā kodīgi sarkana krāsa ar savu spilgtumu duras acīs skatītājam, pilnīgi sagrozot priekšstatu par šā plaši pazīstamā mākslas darba koloritu.

Nav labākas izskatā arī vairāku citu gleznu krāsainās reprodukcijas, piemēram, mākslinieka S. Grigorjeva «Uzņemšana komjaunatnē» («Zvaigzne», 3. num.), P. Sokolova-Skaļas vadītās gleznotāju brigades darbs «Lielajā staļinskajā celtņē» («Zvaigzne», 6. num.), A. Laktionova «Vēstule no frontes» («Zvaigzne», 21. num.), V. Jefanova «Neaizmirstamā satikšanās» («Zvaigzne», 23. num.) u. c. Šājs reprodukcijas vai nu spēcīgi dominē dzeltenā vai siltā gaišzillā krāsā, vai arī izkropļota attēlojuma forma, krāsas neatbilst oriģinālam, trūkst skaidra apveida, skaidru konturu utt.

Padomju Latvijas poligrāfijas darbiniekiem neatlaidīgi jāceļ augstākā līmenī reproducēšanas tehnika, ņemot par paraugu lielo profesionālo meistariību, ko mākslinieciskajās krāsainajās reprodukcijās sasniedzis sabiedriski politiskais un literāri mākslinieciskais

žurnāls «Ogonok». Plašāk jāievieš prakse augstvērtīgā ofseta tehnika, kas dod iespēju bez liela laika patēriņa izgatavot teicamas krāsainas reprodukcijas.

Visplašāk žurnāli izmanto melni baltos fotoattēlus. Tie dod iespēju operatīvi, dokumentāli precīzi un ātri fiksēt un parādīt visu nozīmīgāko mūsu socialistiskās dzimtenes un padomju tautas dzīvē. Nevalnojami izgatavoti fotoattēli, kas izceļas ar teicamu kompozīciju un saturu, ir ne tikai atzietams rotājums žurnālam; tie ar savu patiesgumu un dziļu saturību palīdz mobilizēt darbaļaužu jaunrades iniciatīvu. Pēdējos gados arī krāsainās fotografijas tehnika mūsu zemē spērusi lielu soli uz priekšu. Līdz ar to radusies iespēja padarīt ievērojami bagātīgāku un krāšņāku periodisko žurnālu māksliniecisko ietērpju.

Aplūkojot mūsu republikas žurnālos ievietotos fotomateriālus, ar gandarījumu varam konstatēt, ka daudzi no tiem ir patiešām labi. Tādiem droši var pieskaitīt V. Gaļa fotogrāfiju «Jānis Kociņš sagatavo virsmēslu cukurbietēm» žurnālā «Zvaigzne» (13. num.). Neapšaubāmi veiksmīga ir arī Z. Legzdina fotoetide «Straidi» («Zvaigzne», 8. num.). Tās valdzina ar sīzeta vienkāršību un sirsnīgumu, ar savām mierīgajām, neuzmācīgajām krāsām un labo kompozīciju.

Taču jāatzīst, ka līdzās pilnvērtīgiem mākslinieciskiem fotoattēliem mūsu žurnālos bieži redzam pilnīgi neapmierinošus, gādījuma rakstura fotoattēlus. Tāds, piemēram, ir A. Lukjanoviča pelēkās, izplūdušās, rupji retušētās foto «ASB «Daugava» slēpošanas meistarsacīksnu dalībniece G. Irbite slalomā trasē» žurnālā «Fiziskā Kultura» 2. numura 11. lappusē, tā paša autora pelēcīgie fotoattēli žurnālā «Fiziskā Kultura» 11. numura ceturtajā lappusē, kā arī V. Prikula bālā, neizteiksmīgā fotogrāfija «VEP hokejisti — Latvijas PSR kausa izcīņas uzvarētāji» («Fiziskā Kultura», 3. num.) un citi. Šādi ar savu sīzētu un kompozīciju sen parastiem kļuvuši, varētu pat teikt, apnīcīgi attēli atstāj patiešām nomācošu iespaidu. Šo «darbu» autori neapvīlam nav gribējuši papildēt, lai atrastu interesantāku rakursu, izteiksmīgāku apgaismojumu. Viņi pasāpmierināti aprobežojušies ar amatnieciskiem, sen novāzātiem šampļiem.

Nav labāki par nupat minētajiem arī daudzi žurnālā «Padomju Latvijas Kolchozniks» ievietotie fotoattēli. Piemēram, žurnālā 11. numura 19. lappusē V. Odina fotogrāfijā gribēts parādīt slaukšanu ar elektrības palīdzību. Labajā pusē redzam slaucēju ar elektrisko slaucamo aparātu rokās uz tumša, neilra, izplūdušā plankuma fona. Skiet, ar šo plankumu domātas govīs...

Reizēm žurnālos var ieraudzīt lētas, bergamūgas, banālas eksistuma meklēšanas manierības elementus. Šādi trūkumi jo lielā mērā, piemēri žurnālā «Zvaigzne» 22. numura vāka pēdējā lappusē ievietotajai Z. Legzdina fotoaiņavai «Alūksnes ezers», kurā spilgtā, negaumīgā oranžkrāsā nomāc visu, duras nepatīkami acīs ar savu lēto efektu. Samākslotas, sadomātas izskatās arī Z. Legzdina fotoetides «Ziedošā plavja» un «Sēņotāja» žurnālā «Zvaigzne» 12. un 17. numuru vāku pēdējā lappusē.

Pavisam bēdīgu iespaidu atstāj V. Odina fotoattēls «Valmieras rajona kolchoza «Bērzaune» bērnu dārzs» žurnālā «Padomju Latvijas Kolchozniks» 7. numura vāka pēdējā lappusē. V. Odina parādītie bērni skatītājā spēļ modināt vienīgi žēlumu un līdzjūtību ar savu bēdīgo, garlaicīgo izskatu, kādā tiem acīm redzot liels nonākt fotogrāfs, ilgstoši piespiežot pozēt fotoaparāta priekšā.

Sādu vāju, zemas kvalitātes fotoattēlu iekļūšana mūsu periodisko žurnālu slējās nav nejaušības, gādījuma raksturs. Tas iespējams tāpēc, ka līdz šim mākslas fotogrāfijai mūsu republikā nav veltīta pienācīgā vērība. Skiet, ka arī Latvijas Padomju mākslinieku savienībai vajadzētu pievērst ļoti nopietnu uzmanību svarīgajai tēlotāja mākslas masveida nozarei — mākslas fotogrāfijai.

Sabiedriski politiskajiem un literāri mākslinieciskajiem žurnāliem mūsu dienas ierādīta goda vieta lielo komunisma ideju agitācijā un propagandā. Vienīgi stingri un droši nostājušies socialistiskā realisma pozīcijās, ledami republikāniskā realisma ceļu mākslā, socialistiskā žurnālu redakciju darbā ie saistītie mākslinieki spēš gūt īstus, paliekamus panākumus augstvērtīgā un ekāsta mūsu periodisko žurnālu mākslinieciskā ietērpā, mākslinieciskā iekārtojumā radīšanā.

„Kas šī par vietu un kas te dzīvo?” — Pantagriels prasa Panurgam pie Liekulības salas. „Vientuļnieki, svētgimļi, tukšmēļi, svētuļi, liekuļi, — raug viņus jods! Prom no šejienes!” Fransuā Rablē (1494.—1553.), diženais franču rakstnieks, no kura nāves dienas aizritējuši četri simti gadu, savā romānā «Gargantiā un Pantagriels» ar lielu spēku un dedzību šautiņa, izsmēja un tiesāja baznīcniekus, viņu neiecietību un liekulību, metafiziskos māņus un mūku izvirtību, vecās skolas un augstskolas, un trulos, uzcūptigos un aprobežotos maģistrus un doktorus, stulbos, netaisnos un mantkārīgos tiesnešus, varmācīgos valdniekus, savu pavalstnieku apspliedējus un citu zemju izlaupītājus — visu feodālo iekārtu. Arā no sasmakušajiem, šaurajiem viduslaiku mūriem! prom no varmākām un liekuļiem! aizgūtēm smelt no zinātnes un dzīves avotiem, pēti un apgūt pasauli, tēluzties visuma noslēpumus un izbaudīt pilnā mērā dzīvi, visus jaukus un baudas, dotar uzviju visu esniedzamo garam un miesai — aicināja renesanses laikmeta izcilie rakstnieki, zinātnieki un mākslinieki, kuru saimē franču humanists ir viens no pašiem spožākajiem.

Engels «Dabas dialektikā» raksta par renesanses laikmetu: «Tas bija vislielākais progresīvais apvērsums, kādu vien līdz tam cilvēce bija pārdzīvojuš, laikmets, kam bija vajadzīgi titāni un kas radīja titanus pēc sava domāšanas spēka, kaisles un rakstura, pēc savas daudzpusības un zināšanām. Cilvēki, kas nodibināja moderno buržuāzijas vīre kundzību, bija viss kas, tikai ne buržuāziskie aprobežotie ļaudis. Gluži otrādi — lielākā vai mazākā mērā viņi bija apdvesmojies šim laikam raksturīgās drosmīgu piedzīvojumu meklētāju gars.»

Tāds ir Rablē un viņa varoņu garš. Gan, jau sākot ar trešo grāmatu (pēdējās daļas iznāca jau pēc rakstnieka nāves), Rablē kļuva rāmāks, apdomīgāks, lāgļiem pat mazliet grūtirdīgs, jo viņa apjūsmotais karalis Francisks I galu galā bija no apgalisnotāja un brīvdomātāja pārvērties par tumsoti un apspliedēju, taču pamata viscaur paliek jaunās humanistiskās kultūras pretnostādīgums viduslaikiem, riebums un naida pret liekuļiem un varmākām, kūsājoš, optimistiskās dzīves spēks. Fantastika, varenas hiperbolas, groteskas Rablē romānā augtin saaug ar sūlīgu realismu, un dažās vietās viņa dzīru, kautiņu un fizioloģiskie apraksti un vālsirdīgie izteicieni var mūsu uztverē dažkārt izlikties pārkārtīgi. Te jāņem vērā laikmets un dogmatisma važas nometuša cilvēka priekš par dzīves pilnību, Rablē ir ģenāls hiperbolas meistars, un viņa pārsplēdumi gan palīdz izcelt un slavēt humanos tautas varoņus, no folkloras pārņemtos milžus, gan dod iespēju visā asumā pa-

radīt dzīves nelāgās puses, gan savieno kopā ironiskā smadā lielo un sīko, cildeno, traģisko un smiekliģo. Rablē ir varens satīriķis, un par viņa smiekliem var teikt Hercena vārdiem, ka no tiem «gāžas elki un satumst svētbildes». Cerniševskis savā rakstā par cildeno un komisko runā par farsa elementu pārsvaru Rablē romānā, par cīnīšiem Rablē, Servantesa, Sekspira, pat Voltera un arī Gogoļa darbos, bet kādā citā vietā (apcerējums par Gogoļa periodu krievu literatūrā) atzīmē Rablē un viņam līdzīgo izcilu rakstnieku darbu dziļo saturu, kas «saistīts ar vesela vēsturiska laikmeta jēgu un nozīmi».

Rablē darbi pēc četri simti gadiem



savā labākajā daļā ir pilnīgi dzīvi, iedarbīgi, viņa satīra palīdz sagāzt arī mūsdienu elkus. Kad lasām par Gar-

gantā tēva Granguzjē cīņām ar alkātīgo kaimiņu karali Pikrošolu, kas par tīriem niekiem ielaužas sābra zemē, un viņa karapulki laupa, slepkavo un dedzina kā apmāti, tulpi nāk prātā mūsdienu imperialisti ar Volstrita slepkavnieku bandām priekšgalā. Par mēra blusām pabrīnītos pat franču groteskais prāts. Pikrošols nodomājis vispirms sagrābt un izlaupīt Granguzjē valsti, tad iekarot Spāniju, tad visu pārējo Eiropu, Ziemeļāfriku un Mazāziju. Amerikāņu miljardieri lūko doties pa Pikrošola pēdām. Dūšīgais un dzīves priecīgais brālis Zans pikrošolus varenī pamielo un samīzo ar savu runu, un par to būtu jāpārdomā arī rīdzvejiem. Neganti Rablē izsmej katolisko

baznīcu, pāvestu un viņa viltīgos kļāpus. Gargantiā mēte laldusi pasaulē pa ausi, pārmerīgi vērsu ķīdu saedusies, «Jūs neticat!» — estridīgi jautā Rablē, — bet Sorbonas mācītāji teologi taču taisni pieprasa, lai kristīgie ļaudis ticētu visneticamākajām lētām. Mūkus Rablē pielīdzina pērtiķiem, kas visu tikai maitā un sagāna. Patiesībā viņam derdzas ir papeģi, ir papomāni, pāvesta naidnieki un draugi, kalvinisti un katoļi, visi baznīcnieki ar savām dogmām.

Rablē izsmej stulbos viltus zinātniekus, viduslaiku scholastus, attēlodams māģistru Bragmardo, kas augstskanīgā un mulķīgā runā lūdz Gargantiā atdot aizstieptos katedrales zvanus, tāpat arī Panurga un angļu ceļotāja filozofisko dīsputu, kas norisinās vienīgi ar žestu palīdzību, ne vārda nerunājot. Kāda jābūt īstai zinātnieku saimei, par to Rablē pasaka savas domas, filozofēdams un arī utopiski pasapņodams, aprakstīdams Telemas abatju, humanistu brālību, kur valda dzīves likme, gudrija un daļums. Telemas reglamenta ir tikai viens pants: «Dati to, ko tev iekarojas darīt». Un šai absolūtas brīvības mājoklī «visi bija tik cildeni, izglītoti, ka nebija viņu vidū neviena, kas neprastu lasīt, rakstīt, dziedāt, spēlēt muzikālus instrumentus, sarunāties piecās vai sešās valodās un katrs no šīm valodām rakstīt pantos tikpat labi kā parastajiem sarunu vārdiem». Tādas ideālas gudru un brīvu galvu un kaislu siržu sabiedrības tolaik nevarēja būt un neradās kapitalistiskajā pasaulē arī pa četrusimtiem gadiem, bet telemāji pāuda paša Rablē ilgas pēc jaunās, taisnīgas un gaišās pasaules, viņa augsto zinātnes un mākslas vērtējumu.

Veiklā un asprātīgā Panurgs, neticīgais, zemes sulu un iekāru pilnais mūks Zans, groteskie milži pāuda renesanses idejas, un mums tuvs šā laikmeta optimisms. Iedarbīgas Rablē satīras pātagas, viņa groteskas un hiperbolas, un te mums jāatceras atkal un atkal biedra Maljenkova pārskata referāts partijās XIX kongresā. «Apzināts pārsplēdums, — teica biedrs Maljenkovs, — tēla saasināšana neizslēdz tipiskumu, bet, pilnīgi atklāj un pasvīto to.» Rablē rakstīja savam laikam, bet viņa krāsainais realisms, meistarskie dialogi, lieliskie pārsplēdumi, viņa demokratisks, radikālais gars dzīvo šobrīd. Slavenajā vēstulē, ko Gargantiā raksta savam dēlam Pantagriēlam uz Parīzi, skubinādams viņu mācīties, lasām par tēva laikmetu: «Tas bija vēl tumšs laiks, vēl stipra bija netaisnība un ļaunā barbaru, gotu tēkme, kas iznīcināja visus krietnos rakstus.» Jaukus barbaru laikus tīko ievadīt un nodibināt imperialistiskie kara kūdītāji un Vatikana klerikāļi, un cīņā pret tiem var palīdzēt arī Rablē satīra, viņa humanisms un optimisms.

J. Sudrabkalns

DZĪVO PĒC ČETRŠIMT GADIEM

Kāpēc no mūkiem izvairās un kāpēc vieniem deguni daudz garāki nekā citiem

Fragments no Fransuā Rablē romāna „Gargantiā un Pantagriels”

— Zvēru pie kristīgās ticības, — teica Evdemonas, — man daudz kas jāpārdomā, vērojot, kā uzvedas šis mūks, kas mūs visus uzjautrināja. Bet kāpēc, tomēr, no mūkiem izvairās katrā krietnā sabiedrībā, godinot viņus par «katra priekša mēri», un tēnc prom tā, kā bites tēnc no stropiem tranus. Ignarum fucus pecus a presepibus arcent, 1 — saka Marons.

Uz to Gargantiā atbildēja:

— Nav nekā patiesāka par to, ka saturs un kapuce neizbēgami izraisa pret sevi pārmetumus, apvainojumus un vispārējus lāstus, tāpat kā vējš, saka Ceclase, vienmēr uzden mākonis. Pirmais temesis tam ir tas, ka viņi aprij mūsu netīrumus, tas ir, grēkus; un šis mēslu rīšanas dēļ viņus sadzen īpašās patvertnēs, tas ir, klosteros un abatejās, kur nepazīst pieklājīgu izturēšanos, tāpat kā atejās. Bet, ja jūs saprotat, kāpēc ģimenē vienmēr izsmej un ķirčina kaut kādu pērtiķi, jūs sapratīsiet arī, kāpēc visi — gan lieli, gan mazi — izvairās no mūkiem. Pērtiķis neapsargā māju kā suns; nevelk arklu kā vērsis; nedod vīnu un pienu kā aita; nepārvadā smagumus kā zirgs. Viņa darīšana ir visur ķēzīt un visu maitāt, un tāpēc tas no visiem izpelnās izsmieku un dunkas. Pilnīga līdzība ar mūku (es runāju par mūkiem lieķējiem), kuri nestrādā kā zemnieks, nesargā savu zemi kā karavīrs, neārstē slimos kā ārsts, nesudina un nemāca tautu kā kārīgs evaģēlistu teologs vai pedagogs, nepiegādā ērtus un valstij nepieciešamus priekšmetus kā tirgotājs. Lūk, temesis, kāpēc visi par viņiem nīrgājas un izvairās no viņiem. — Bet viņi, — teica Granguzjē, — viņi taču lūdz par mums dievū.

— Nemaz ar nē, — atbildēja Gargantiā. — Viņi nodarbojas tikai ar to, ka nomoka visus kaimiņus, trīnšķinādami savus zvanus.

— Jā, — piebilda mūks, — labi nozvanīt uz rīta, pusdienu un vakara dievkalpojumu nozīme, ka tas pa pusē jau nokalpot.

— Mūki murmā sev zem deguna neskaitāmus svēto dzīves aprakstus un psalmus, kurus paši nesaprot. Viņi desmitām reiz skaista uz saviem rožu kropliem «mūsu tēvs» un pa starpām garī pātaru dievmātei, neiedziļinādami šo lūgšanu jēgu un ne par ko nedomādami. Es to uzskatu par dieva zaimošanu, ne lūgšanu. Lai viņiem palīdz dievs, ja viņi patiešām lūdzas par mums, grēciniekiem, nevis aiz bailēm pazuļēt savu dienlīko maižu un trekās zupas. Visi istie kristīgie, lai būtu kas būdam un dzīvotu kur dzīvodami, katrā laikā lūdz dievu, pie kam svētais garš aizbilst par viņiem un dievs sūta viņiem savu žēlastību. Tā rīkojas arī mūsu krietnais brālis Zans. Tāpēc katrs vēlas viņu savā sabiedrībā. Viņš nav svētlis, nav nopolis; viņš ir laipns, jautrs, taisnīgs, labs biedrs; viņš strādā, pūlas, aizstāv apspiestos, iepriecina noskumušos, palīdz cietējiem, uzrauga abatejas dārzus.

— Es, — teica mūks, — daru* vēl vairāk. Noturot rīta pātarus un dvēseļu atziņumus, es tai pašā laikā gatavoju auklas priekš lokiem, pulēju bultas priekš arbaletēm, taisu tīklus un dukurus trušu ķeršanai. Es nekad nestāvu diķā. Nu, bet tagad iedzersim! Iedzersim! Dodiet augus! Ak, tās taču kastējas no Estrokas meža! Ei, jūs tūlī Svaigais jaunais vīns jūs vēl nav uzjautrinājis? Bet es, nūdien, šitā dzeru

pie katra ēkja kā nodokļu vācēja zirgsl!

Ģimnasts viņam teica:

— Brāli Zan, noslaukiet pilienu, kas jums karājas pie deguna.

— Ha-ha! — mūks teica. — Jūs baldāties, ka es noslikšu, atradāties līdz degunam ūdeni? Ai nē, nē! Bet kāpēc nē? Tāpēc, ka ūdens man nāk ārā no deguna, nevis iekšā, tāpēc ka degunu man aizsargā apspalvojums... Draugs, mans draugs! Ja kāds kādreiz pasūtu zābakus no manām deguna glietām, viņš droši varētu tajos zvejot austeres, tāpēc ka tie nekad neizmirktu.

— Kāpēc, — jautāja Gargantiā, — brālim Zanam tik skaists deguns?

— Tāpēc, — atbildēja Granguzjē, — ka tā labpatieš kuhgam dievam, kurš rada degunus, katru pēc īpašas formas, vadoties no savas dievīšīgās ieceres, kā podnieks, kas izgatavo traukus.

— Tas tāpēc, — sacīja Pano-krats, — ka brālis Zans agrāk par citiem ieradies degunu tirgū. Tur viņš arī izvēlējās sev skaistāko un lielāko.

— Iet vaļā! — mūks teica. — Sakapā ar īstu klostera filozofiju tas ir tāpēc, ka manai ziditājam bijušas mikstas krūtis: kad es viņu zīdu, mans deguns ieslīga tajās kā mīklā; viņš tur blida un auga kā mīkla abrā. Bet ja ziditājam krūtīs ir cietas, bērni iznāk strupiem deguniem. Nu jātrāk, jātrāk! Ad formam nasi cognoscitur ad te levavi.² Ievārijumu es nekad neēdu. Paži! Veldzi! Un pie reizes arī cepeti!

* No Vergīlija «Bukolikām». ² Savus stropus sargā no apkauņojām tramēm. ³ Pēc deguna formas var pazīt to, kam pie mums ir tieksme uz jaunu.

Vairāk stāstu — labu un dažādu!

PETERIS ZEILE

Isais stāsts ir viena no grūtākajām literarajām formām tāl zinā, ka svari-gas, mūsu dzīvei raksturīgas proble-mas, cilvēku tēli autoriem jāparāda ļoti koncentrēti, mākslinieciski spilgtā veidā. Isais stāsts dod iespēju sevišķi operatīvi atsaukties uz dzīvi visaktuālāko, ļauj atsegt padomju cilvēka bagāto garīgo pasauli, prasmīgi izlietojot satīras un kritikas asos ieročus, tas sekmē cīņu pret visu veco, atpalikušo un naidīgo, kas mūs traucē ceļā uz komunismu. Kaujiniecisku, interesantu, mākslinieciski emocionālu īso stāstu prasla lasītāji, tas nepieciešams literatūras daudzveidīgā attīstībai.

Jau Liela Tēvijas kara laikā daudzi republikas prozaikļi — Jānis Grants, Arvids Grigulis, Jānis Niedre, Indriķis Lēmanis un citi parādīja sevi kā veiksmīgus īso stāsta rakstītājus, radīja šajā novadā paliekamus darbus. Zēl, ka pēdējos gados viņi gandrīz pilnīgi aizmirsiši šo žanru. Blakus viņiem ir izaugusi vesela rinda prozaikļu, kas savu talantu un spējas veltī tieši isajam stāstam: E. Vilks, V. Kacena, A. Jansons, V. Klīvers, jaunie autori — J. Lubējs, Z. Skujīns, L. Purs, R. Pormaļis. Iepriecinoša ir parādība, ka tieši isajā stāstā regulāri parādās pavisam jauni vārdi (B. Liepnieks, Dz. Rinku-le, V. Egļons), kuru pirmajiem darbiem netrūkst svaiguma un īpatnības. Tas liecina, ka stāstnieku rindas aug un nostiprinās.

Ka pēdējā laikā saskatāma rosiņa īsā stāsta novadā, liecina fakts, ka pagājušajā gadā un šāgada pirmajos mēnešos žurnālos «Karogs», «Zvaigzne», «Padomju Latvijas Sieviete», «Bērni-ba» un citos periodiskos izdevumos publicēti tuvu pie 50 stāstu. Pretstatā iepriekšējiem gadiem, stāstu skaits ir jau tik liels, ka iespējams runāt par

viņos vērojamām kopējām īpašībām, par viņu trūkumu un kvalitātes galvenajiem momentiem.

Kā visas mūsu literatūras, tā arī īsā stāsta pirmās un svarīgākās uzdevums ir parādīt padomju dzīves nemītīgo uzplaukumu, padomju tautas darba un cīņu ceļu uz komunismu.

«Realistiskās mākslas speks un nozīme ir tā, — teica biedrs Maljenkovs partijās XIX kongresā, — ka tā var un tai vajag saskatīt un parādīt vienkāršā cilvēka cildenās garīgās īpašības un tipiskās pozitīvās rakstura iezīmes, radīt spilgtu, māksliniecisku šā cilvēka tēlu, kas laudim būtu atdarināšanas cienīgs paraugs.»

Tādus mākslas darbus, tādus tēlus literatūrā meklē padomju lasītāji. Un, jo skaidrāks isajā stāstā būs tēls, jo spēcīgāku iespaidu tas atstās uz lasītāju, jo labāk pēdējais izpratis šā darba ideju. Jo redzamāks būs pozitīvais tēls, jo vairāk māksliniecisko, līdzekļu tā atveidošanā būs pielietojis rakstnieks, jo lielāka būs stāsta audzināšā nozīme.

E. Vilkam ir stāsts «Adatiņš» («Zvaigzne», 1952. g. 8. num.), kurā redzam spilgti notēlotus divus padomju strādniekus. Autors labi parādījis sava stāsta varoņus kā ārēji — viņu izskatā, vecumu atšķirībā, runas veidā, kustībās, tā arī iekšēji — Daugula un Adatiņa pārdomu, šaubu, viņu dažādo pārdzīvojumu atklājumus. Mēs reizē ar autoru redzam, kā Adatiņš, pakāpies celtņi, priecājas par padarīto darbu, cik liksms ir skolā par to, ka vecais Daugulis uzraksta bez kļūdām teikumu. Redzam, kā vecais Daugulis savukārt rūpējas par jauno Adatiņu, grīb, lai zēns arī mācītos, ielūdz viņu pie sevis

mājās «uz kāpostiem». Visā stāstā jūtam varoņu saistību ar dzīvi, konkrēto vidi — rūpnīcu un skolu, kas palīdz veidot viņu pozitīvās īpašības — socialistisko attieksmi pret darbu, cenšanos augt, biedriskumu.

Arī Z. Skujīna stāsts «Elbrusa šoferis» («Zvaigzne», 1952. g. 24. num.) risina svarīgu, padomju dzīvei tipisku parādību — mūsu cilvēkam darbs, sabiedriskais pienākums, ko tas veic, ir pirmajā vietā, stāv pāri visiem personīgās «dabas motīviem» un vajadzībām. Padomju cilvēka apziņā sabiedriskais un personīgais atrodas ciešā vienotībā. Autors to nepasaka patetiskos vārdos, deklarācijās, bet mākslinieciski spilgtā tēlā — drosmīgajā šoferi Nikitā Niko-forovičā, kam jānodod kārtējā reiss pa bīstamo kalnu ceļu «ajā laikā», kad mājās gaidnās ģimenes pieaugums. Pārvarot ceļā milzīgas grūtības, viņš nezaudē optimismu. Rakstnieks tik svaigām un dažādām krāsām uzzīmējis Elbrusa šoferi, parādījis viņu domās un darbībā, ka mēs tieši šajā skaidri izziņētajā tēlā ieraugām stāsta centra-lās idejas būtību.

Sim, tāpat kā citiem Z. Skujīna stāstiem, raksturīgs tēlojuma lirisms, izteiksmes, valodas sulīgums. Taču, runājot tieši par Z. Skujīna darbiem, jānorāda uz zināmu tās «izskaistīnājumu». Jaunā autora stila maniere — vieglums, skaistu labu vārdu vījums, nereti rada vienlaidus bezrūpīgu dzīves svaigām un dažādām krāsām uzzīmējis Elbrusa šoferi, parādījis viņu domās un darbībā, ka mēs tieši šajā skaidri izziņētajā tēlā ieraugām stāsta centra-lās idejas būtību.

domju Latvijas Sieviete», 1952. g. 3. num.). Tajā vairākos, kompozicionāli nesaistītos prozas tēlojumos runāts par kolchoza meiteni Ilgu, kura aizbrauc uz Rīgu un kļūst par līdzašnās vadītāju. Lai arī notikumi risinās vairākos gados, Ilgu neredzam darbībā, grūtību pārvarēšanā, neredzam viņas iekšējo pasauli. Līdz ar to tēla neskaidriba rada arī stāsta idejas neskaidribu, jo cīņa bez grūtībām nav cīņa, bet bez cīņas nav varoņa.

Runājot par konfliktu, jāzina, ka, tāpat kā jebkurš literatūras žanrs, arī isais stāsts prasa, lai konflikti būtu reāli, ticami, tipiski (bet ne autora patvaļīgi nosacīti), lai tas daudzveidīgi atklātu cilvēka iekšējo pasauli. To neredzam V. Klīvera stāstā «Audzuma-te» («Padomju Latvijas Sieviete», 1952. g. 2. num.). Stāsta varone Valda nodomājusi adoptēt bērni. Viņai tuvs un mīļš cilvēks tam pretojas. Šāds konflikts ir iespējams. Bet Klīvers to risina vienpusīgi, dzīvē neieskaitoties cilvēku dvēselēs, viņu pretrunīgajos pārdzīvojumos. Klīvera tēlotāja Valdā trūkst tā detalizēti raksturojuma un tās daudzveidības, kas cilvēku un viņa darbību padara reālu.

Mūsu strauļais gājens uz priekšu, komunisma celtniecība nav iedomājama bez grūtību pārvarēšanas, bez cīņas pret mūsu ienaidniekiem. Jau Cerniševskis parēzi un dziļi dialektiski rakstīja: «Добро невозможно без оскорб-ления зла».

Tas nozīmē, ka mēs nevaram mīlēt savu socialistisko Dzimteni, nenīstot visus tās ienaidniekus, nevaram cīnīties par mieru, necinoties pret kara kurlinātājiem, ka, mīlot dzīvi visu jau-no, nevaram būt vienaldzīgi, neitrāli pret biokratismu, atpalicību, kapitalis-ma sāpjiem mūsu cilvēku apziņā.

Biedra G. Maljenkova referātā partijās XIX kongresam doti uzdevumi literatūrā dižajā cīņā par to, lai dzīve tuvtos komunismam, lai no mūsu šo-

dienas izskaustu visu satrunējušo un esatīgušo, ar satīras uguni izdedzinātu atmirsto, to, kas traucē kustību uz priekšu.

Pēdējā laikā publicēti vairāki satīriskie stāsti: E. Vilks savā veiksmīgi uzrakstītajā stāstā «Jānis Pipkātīns» («Zvaigzne», 1952. g. 21. num.) vērsis pret ārīšīgu spīdumu, uzpūtību, ar ko atsevišķi atpalikuši padomju cilvēki bieži vien sedz savu tukšumu, bezdarbību, iekšējo šaurību. Pipkātīnš veidoļi pastiprināti satīriskiem vilcieniem, kas palīdz jo spilgtāk atsegt un izsmieļ šādu vakardienas cilvēku nožēlojamās īpašības.

Pozitīvi vērtējams arī Dz. Rinkules stāsts «Kas vainīgs?» («Zvaigzne», 1953. g. 2. num.), kurā kritizēts diriģents Adamsons, kas ir tipisks sīkburžuāziskais intelektuālis. Stāstā parādās parādītas kolektīva, sabiedrības attiecības pret šādiem adamsoniem. Lūk, tieši šī puse — kolektīva cīņa pret veco, padara Dz. Rinkules stāstu par vērtīgu, kaujiniecisku, tādū, kas pareizi atspoguļo konkrētās dzīves parādības. Un līdzko rakstnieks neievēro šo mūsu dzīves likumu — viņa darbs cieš neveiksmi. Tā tas daļēji noticis ar mūsu izcilās prozas meistares Annas Sakses stāstu «Intrigants» («Karogs», 1952. g. 4. num.), kurā Kazbuka tēlā līdz riebīgam skaidri saskatāmas pielidēja, sīka vakardienas cilvēka īpašības. Tam pretim autore neparāda aktīvo, uzbrūkošo, atmakojošo padomju cilvēka kolektīva, vides lomu. Intrigants Kazbuka dzīvo skolotāju kolektīvā, viņa kropļās īpašības, netirā dvēsele skaidri izpausta, tā ir cinišķi atklāta, to redz autore un lasītāji, bet to neredz skolotāji, kuru vidū darbojas Kazbuka. Tie ļauj viņam aiziet līdz galējībām, lai tikai tad mierīgi teiktu: «Jūs, Kazbuka, esat intrigantu simbols». Si nārāk tīgā samierināšanās ar Kazbuku padara to

Turpinājums 5. lappusē

Sezonas rezultāti



Rīgas Valsts cirks rāda šīs sezonas pēdējo programmu. Darba nobeidzums izraujas savdabīgs uzvedums — «Sievietes cirka mākslas meistares».

Tāpat kā citās programmās, arī šajā visā priekšnesumā nav vienlīdz augstā meistartības līmeņa. Līdzās plaši pazīstamajām cirka mākslas meistares, KPFSR Nopelniem bagātajām māksliniecēm māsām Martai, Zofai un Klarai Kochām, kas sniedz unikālu atrakciju «Semafors gigants», kurai līdzīgas nav nevienā citā cirka visā pasaulē, programā ietilpst arī videjas kvalitātes, un pat pavāji priekšnesumi (Oļchovikovas suni, Skurjates un Kuzņecovas žanra aina). Bet programmas spēks ir tās saliedētība, noteiktā, ātrā izrādes tempā, kas sasniedzams un piemīt vienīgi

pastāvīgi vienkopus strādājošā kolektīva.

Sakarā ar sezonas noslēguma programmu, jāatzīmē, ka ridzniekiem visā sezonā bijusi izdevība skatīt ne mazumu nevaldījamu veidoto, kā arī izcilu atrakciju, un tikpat kā nav redzēti (ar maziem izņēmumiem) vāji sniegumi. Taču Cirku pārvalde bieži vien izlaiž no redzesloka programmu visumā. Tāpēc ir gadījies, ka arenā vienā un tajā pašā vakarā darbojas... četri žonglieri! Nevar nepievērst uzmanību arī tam, ka daži žanri pārceļojo no vienas programmas uz otru, no otras, uz trešo un tā tālāk, krietni vien apņēkot skatītājiem. Tā, piemēram, neviena programma nav iztikusi bez dresētiem suņiem, dažkārt tie piedalījušies divos priekšnesumos katrā izrādē... Un jaunākais ir tas, ka visi šie priekšnesumi, atskaitot Sosinu spožo sniegumu, ir līdzīgi cits citam kā divu brāļu! Toties daži žanri parādīti pārāk skopi. Ārkārtīgi vāji, pat nožēlojami šajā sezonā Rīgas cirka bija pārstāvēts sarunu žanrs. Lieta nonāca tik tālu, ka arenā varēja parādīties tādi pavisam vāji priekšnesumi kā, piemēram, «satirika». Starķa «numurs» vai arī tādas žanra ainiņas kā «Jautājums par audzināšanu», kurām nav nekā kopīga ar cirka mākslu. Arī Antonio un Šliskevičs, kas nostrādājuši Rīgā visu sezonu un pelnīti kļuvuši par skatītāju mīļiem, izjut lielas jo lielas grūtības, tāpēc ka viņiem trūkst sarunu repertuāra.

Tas viss, liecina, ka cirka programmas veidošanā ir nopietni trūkumi. Bet sieviešu kolektīva (tāpat kā putu ansamblis) sekmīgais darbs pārliecina, ka izeja no šāda stāvokļa acīm redzot meklējama un atrodama tieši pastāvīgu ansambļu un kolektīvu nodibināšanā, lai sistemātiski sniegtu skatītājiem vienotā iecerē radītas programmas.

L. G.

Lasītāju konference Aknīstē

Nesen Aknīstes grāmatnīcā notika lasītāju-pircēju konference, kurā piedalījās vairāk nekā 200 cilvēku — intelligences, strādnieku un arī apkārtnējo kolchozu pirmindnieku pārstāvji.

Noklausījušies grāmatnīcas vadītāja b. Saules atskaiti par grāmatnīcas līdzšinējo darbu, konferences dalībnieki dzīvi prātnāji panākumus un trūkumus grāmatu izplatīšanā Aknīstē, izteicot virkni prasību arī republikaniskajam organizācijām.

Aknīstes rajona Tautas izglītības nodaļas metodiskā kabineta vadītāja b. Subatelo, Zāses vidusskolas skolotāja b. Putekle, Aknīstes vidusskolas vecākā pioniera vadītāja b. Sidorova un arī citi runāji sūdzējās, ka Aknīstes grāmatnīcā nepietiekami daudzuma dabūjamas jaunākas, īpaši daļlīdztarības grāmatas. Centrālā grāmatu bāze jauniznākušās grāmatas piesūta tik maz, ka pēc pāris dienām tās jau izpārdotas. Piemēram, nesen iznākušo antoloģiju «Latviešu padomju dzeja» atsūtīja tikai 5 eksemplārus. Šo grāmatu veikalam vairāk tā arī nav izdevies dabūt, lai gan skolām un mākslinieciskās pašdarbības kolektīviem šāda dzejoļu izlase sevišķi nepieciešama.

Aknīstes grāmatnīcā jau sen valrs nevar iegādāties tādas tik iecienītas un vajadzīgas grāmatas kā V. Lāča romānu «Uz jauno krastu», A. Fadejeva «Jauno gvardi», A. Upiša kopoto rakstu 12. un 19. sējums, M. Solochova «Kluso Donu», A. Makarenko «Pedagoģisko poemu», A. Tolstoja «Sapņu ceļus», A. Koptjajevas «Ivans Ivanovičs» un citas, pēc kurām ir liels pieprasījums. Ja šo grāmatu valrs nav centrālajā grāmatu bāzē, vai tad Valsts izdevniecībai nav lietderīgi laist tās klajā jaunā izdevumā?

Tuvojas gadskārtējās mākslinieciskās pašdarbības skates, bet arvien vēl nav dabūjams pašdarbības repertuāru materiāls — lugas, dziesmas, dejas. No tās, ko piesūta Aknīstes grāmatnīcā, galvenokārt ir klavieru skaņdarbi, klasiskā operu muzika (arijas), turpretim masu dziesmu, tautas dziesmu nošu materiāls, kas visvairāk vajadzīgs, Aknīstē nav sastopams.

Republikas grāmatlīdzniecības organizāciju «operativitāti» pierāda kaut vai tās gadījums, ka daļu no vietējo padomju vēlēšanu literatūras Aknīstes grāmatnīcā saņēma ne ātrāk, ne vēlāk kā šā gada... 2. martā.

Vairāki konferences dalībnieki prasīja, lai aktivizē ārkārtīgi gauso republikas tulkotāju darbu. Lasītājiem, kas vēl nav apguvuši krievu valodu, nav pieejami daudzi ievērojami darbi. Tāpat būtu vēlams krievu klasiku kopoto rakstu izdošana latviešu valodā.

Izskanēja vairāki ierosinājumi regulāri un plašāk laist klajā Staļina premijas laureātu darbus vienveidīgā mākslinieciskā labā izdevumā («Zelta serijs»). Jo šādas grāmatas sevišķi iecienītas personīgajās bibliotēkās. Tāpat runāji aizrādīja, ka līdztekus labā mākslinieciskā aparāta, gūti izdotām grāmatām, kā, piemēram, A. Češviļi «Lelo», M. Lermontova «Mūsu laiku varonis» u. c., iznākušas arī ārējās apdares ziņā mākslinieciski nepilnīgas grāmatas, kā, piemēram, R. Blaumaņa kopotie raksti, vairums dzeju grāmatu, H. Leberehta «Ceļi» u. c. Padomju lasītāji vēlas, lai katras grāmatas ārējais izveidojums atbilst tās saturam, ko izdevniecība daudzos gadījumos neievēro.

T. Zvārd

Aknīstē

ŠONEDĒL

6. aprīlī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

7. aprīlī Filharmonijas zālē simfoniskais koncerts. Piedalās Radiokomitejas simfoniskais orķestris. Diriģents LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners. Solisti vijolnieki G. Brachmanis un I. Dālmanis. Programā J. S. Bachs un Bramss. Sākums plkst. 20.

8. aprīlī mākslas darbinieku ekskursija uz Revolucionāro muzeju. Sapulcēties Valju ielā 9 plkst. 10.

o Mākslas akadēmijā Latvijas Padomju mākslinieku savienības grafiku un plakātistu sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

o Ligatnē, papīrfabrikas klubā, Aka-

demiskā Dramas teātra viesizrāde ar Flečera komedijas «Spāņu priesteris» jauniestudējumu.

9. aprīlī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā teātru dekoratoru un noformētāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

11. aprīlī Mākslas darbinieku namā referāts «Latviešu padomju literatūra 1952. gadā». Koncerts. Sākums plkst. 20.

J. Raiņa vārdā nosauktajā Valsts Literatūras muzejā, Pionieru laukumā 3. Tautas rakstnieka A. Upiša stacionārā izstādē pieejama apmeklētājiem katru dienu, izņemot pirmdienas, no plkst. 11 līdz 17. Ekskursijas iepriekš pieteicamas pa telefonu 29173.

Miris Igaunijas PSR Tautas rakstnieks Oskars Lutss

Šā gada 23. martā pēc ilgas un grūtas slimības miris Igaunijas PSR Tautas rakstnieks Oskars Lutss.

Oskara Lutsa personā igauņu tauta zaudējusi izcilu prozas meistaru-realistu, vienu no populārākajiem vecās paaudzes rakstniekiem, kura stāsti, lugas, fejetoni un memuari ir vērtīgi ieguldījums igauņu literatūrā. Tajā uz visiem laikiem saglabāsies iemīļotie Lutsa tēlojumi par kalpu un strādnieku bērnu likteni muižnieku, buržuāzijas un budžu Igaunijā; īpaši meistarski uzrakstīti «Pavasaris» (1912.), ar kuru Oskars Lutss uz sāka cīņu par realismu, laikā, kad Igaunijā valdīja reakcijas tumsonība un dekadence.

Paslaik O. Lutsa labākos darbus sakopo īpašā izlasē 9 sējumos. Izlases pirmais sējums jau iznācis.

Savos pēdējos rakstos Tautas rakstnieks ar asu satīru šausīja kara kurnātājus, aicināja jaunatni vēltīt visus spēkus komunisma celšanai padomju zemē.

U. LACHTS

Par ceļojošo laundari un lētticīgajiem malēniešiem

FEJETONS

Kohtla-Jarves rūpnieciskā direktors b. Lindams ērti atzvelās klubkrēsli, uzmeta glāstošu skatienu ceļojošajam sarkanajam karogam kabineta labajā kaktā, paņēma pirkstos svaigi aprakstītu anketu un, piešķirdams acīm stingru, caururbjošu izteiksmi, vērgi noprasīja:

— Kur jūs strādājat Rīgā?

Cilvēks, kam bija domāts šis jautājums, mierīgi noglāudīja savu jaunā vasaras uzvalku jau tā gludos ielokus, arī ērti ieslīdēja dzīlajā atzveltnes krēslā un, uzliūkojot direktoru ar nevalnīgi smaidošām acīm, paskaidroja:

— Kā jau pārliecinājāties pēc manas anketas, biedri Lindam, biju Latvijas Telegrafa aģentūras informācijas daļas vadītājs.

— Hm! — Dzīlās krunkas direktora pierē liecināja par sasprindzinātu domāšanas procesu, kas norisinājās viņa galvā. — Jūs strādājat augstā amatā, biedri Rāg... Laikam dzīvojāt ļoti labi?

— O, jā... Man bija četrstabu dzīvoklis Rīgas centrā. Daudz labu draugu spekula... piedodiet, speciālistu, literatūras speciālistu aprindās. Ticiet man, biedri Lindam, es jutos ļoti labi latviešu literatūras Parnasa augstumos. Tulkoju latviski Augusta Jakobsona, Eduarda Mennika un pārējo rakstnieku darbus, publicēju solidākos žurnālos arī pats savus oriģinālus. Mani uzacinaja kļūt par Rakstnieku Savienības biedru. Un pēkšņi... O, labāk jau neatcerēties! — tautietis no Rīgas ar drebošām rokām aizsedza savu glīto seju, visa viņa fizionomija gurdienī sašūka.

— Nu, kādēļ tā, — saudzīgi mērināja laipnais direktors, satverdams karāfi un ieliedams glāzē ūdeni, turklāt arī viņa roka tēdrebežās aiz līdzjūtības. — Virišķību, virišķību un vēlreiz virišķību — es jums sakū! Kuru gan dzīvē nav skārušas neveiksmes. Jūs atlaida no darba, — kas nu tur sevišķs. Istus virus šāda liksta nespēj salauzt!

Tautietis no Rīgas iekampa lāsiti auksta ūdens, uzliūkoja direktoru ar pateicības pilnu skatienu un nopūtās: — Redzu, ka jūs esat sirsnīgs cilvēks, dārgais biedri Lindam. Cilvēks ar lielo burtu, kā mēdza teikt kāds no mana stāsta varoņiem. Taču šoreiz jūs maldāties. Es nemaz neesmu atlaists no darba! Rīga man apriebas, Daugavas krastlīnī sāka kvēlot zem manām pazolēm... kopš tā brīža, kad kāda mīļa sieviete mani piekāpa. Es pametu dzīvokli, mēbeles, garderobi. Nodēdināju visus tilius aiz sevis. Un te nu es esmu... Salauzts un sabradāts cilvēks stāv jūsu valga priekšā, dārgais biedri direktor.

«Nabaga mocēklis» pacēla savas skumīgās acis, kas nu leguva jautājošu izteiksmi, gaidīdams galīgo lēmumu, kas nākamajā acumirkli izšķirs viņa nākotni.

— Kāds amats jums būtu pa prātam? — Lindams ierunājās lētišķi ikdienas noskaņā. — Dzīvojam šauri. Mums nav informācijas daļas — izvēle nav liela!

— Atturība ir dīziltības māte... — tautietim no Rīgas priecīgi iekvēlojās vaigi. — Dodiet man daļkrāsotāja vietu uz gabaldarbiem, brīvas rokas izkārtu daļas vadišanā, un es jums pierādīšu, ka Kohtla-Jarve nav vienīgi degakmens raktuves, bet tirā zelta bedre.

— Daļkrāsotāja vietu? — Lindams iebriņījās, — bet to... — direktors sāka vicināt savu delnu te uz augšu, te uz leju, it kā krāsotu dēli —... val tad jūs protat krāsotāja amatu?

— Richards Rāgs — un nemācēšana!... — tālais ciemiņš pasminēja kā no augšas. — Richards Rāgs prot visu... Palasiet anketā. Redziet, te taču melns uz balta. 1933. gadā be-

dzis Tartu Universitātes juridisko fakultātī un «Pallasa» mākslas skolu gandrīz pilnīgi un en gros. Vēlaties juridiskos padomus, — Richards Rāgs jūs konsultēs, vēlaties mākslu, — es radīšu jums kompozīciju. Sniedziet man savu godīgo roku, un es pārvērtīšu jūsu izkārtņu darbnicu par zelta bedri.

Rokas savienojās... Izkārtņu darbnīca tiešām pārvērtās par zelta bedri un Richards Rāgs par vienu no «pazīstamākiem mākslas darbiniekiem» Kohtla-Jarvē. Pagādājis sev ērtu puša cilvēka dzīvokli un divas sirdsdāmas, viņš sāka «atturīgi», kā jau vienmēr, iekarot apkārtnējo lauku «uzticiību plašākā mērogā». Ar pieciem tūkstošiem rubļu (tādi bija daļkrāsotāja ienākumi kombinātā) labi ja pietika, lai iekarotu viesmīļu uzticību restorānos.

Topošā rūpniecības pilsēta Kohtla-Jarve rīsus rīja gan izkārtnes, gan reklamas plakatus, gan vienkāršus māju numurus. Richardam Rāgam arī šis prāvais kumos līkās par mazu. Pārāk šauri! Kā jau lts kombinators, viņš paplašināja savu tirgu līdz Tallinai un Leningradai. Taču laiku pa laiku Rāgs pilnīgi atmeta izkārtņiem ar roku un pacēlās «tirās mākslas» augstumos. Protī, Kohtla-Jarvē lielā skaītā bija sastopams sliktas gleznu reprodukcijas, par kurām visādi halturisti bija izpēšusi vietējo klubu un ēdnīcu vadībai simtiem tūkstošu. Rāgs aiz skaudības gandrīz vai nosmaka, taču pēc tam apmierinājās... Saka, ka titāriem ataugot nopūktās spalvas — pamēģināšu kādu sauju nopūkt arī es.

Un nopūca arī.

Aplokojiet slaveno Vasņecova «Aļonušku» Kohtla-Jarve jaunajā ēdnīcā: paskatieties, kā šis bāra bērns sež pie akmeņa žoga un raud «krokodila» asaras par desmitām līdzīgu kopiju, kuras ar sausu otu «pārļabojis» mākslas krāpnieks Rāgs... un jūs sapratisiet — titāriem var plūkt spalvas divas reizes gadā!

«Svētīgi ir tie vientieši, jo viņiem pieder debesu valstība...» — stāv rakstīts bibelē. Mums ir iemesls domāt, ka Richards Rāgs ar šiem vārdiem svētīja visus Kohtla-Jarves muļķus. Personīgi, kā jau minēts, Rāgs mīlēja atturīgu uzdzīvi pānaktīm. Viņš nepirka ne māju, ne automobili, bet izsvieda gaisā desmitiem tūkstošu rubļu, pēc principa: «Pēc manis kaut vai ūdens plūdi».

Un kādā jaukā ritā, kad padomju varas pārstāvji pielika punktu «mākslas meistara» daudzpusīgajai darbībai, Lindama kabinetā tiešām iesākas plūdi... Iztrūcinātais direktors atvēra anketu un sāka apķērināt uz kauliņiem, cik ilgas gadus šis mākslinieks piekopis savu raibo darbību. Radās iztrūkums! «O jērum, kā gan es varēju būt tāds muļķa snaudulis!» — viņš šausīja sevi ar paškritikas pātāgu.

Mēs varam mierināt biedru Lindamu vienīgi ar to rūgtu patiesību, ka viņš nemaz nav vienīgais, kas cietis no Richarda Rāga aferām. Vai jūs atceraties, ko viņš bija sadzējojis par Rīgu? Taču te slēpjas arī daļa patiesības.

Pirmkārt, Viņš tiešām tulkoja Padomju Igaunijas rakstnieku sacerējumu, un kā vēl... Zaga fragmentus no Jakobsona, pielika pāris nodaļu no Mennika, papildināja tos ar Richarda Rochta sulīgajiem dabas aprakstiem, iesprauda šur tur pa latviešu uzvārdam, nosauca Jaanus par Jāpiem un publicēja Latvijas Padomju rakstnieku savienības biezajā žurnālā «Karogs».

Redaktors Balodis un Rakstnieku savienības sekretārs Lukss un Telegrafa aģentūras informācijas daļas vadītājs, par kuru uzdevās Rāgs, — visi viņi būtu aiz pateicības apkrītuši

direktoram Lindamam ap kaklu, ja tas, kaut vai telefoniski, būtu ziņojis kur atrodas nelietis, kas tik veikli, paša pēdējā acumirkli pratis pazust no Daugavas krastiem.

Stāsts par četrstabu dzīvokli Rīgā atbilst patiesībai. To var apliecināt vairāki igauņu rakstnieki un žurnālisti, kas baudījuši Rāga viesmīlību.

Neapstrīdams arī anketa uzrādītais fakts, kurā minēts, ka Rāgs fašistu okupācijas gados atradies Rīgas cietumā un Salaspilē koncentrācijas nometnē. Tirā patiesība, vienīgi ar mazu labojumu — viņš tur bija... oberleitnants.

Jāpiezīmē, ka viņa darbus «medību inspektora» lomā 1944. gada rudenī tiešām grūti noskaidrot, jo tos slēp Latvijas mežu biežoklī.

Toties par vēlākiem laikiem atrodam skaidras, bieži vien drukātas pēdas. 1948. gadā laikraksts «Jaunatnes balss» publicēja stāstu ar daudzām turpinājumiem, priekšvārdā jaunus lasītājus iepazīstnot ar apdāvinātu igauņu rakstnieku Richo Rae resp. ar nesen uzplaukušo talantu Richardu Rāgu un viņa jaunrādī. Stāsts «Robežu eļas zūd» modināja ne vien lasītāja, bet arī redakcijas darbinieku ievēribu, kuri stūrgalvīgi apliecināja, ka tie darīšana ar Elmāra Grīna pazīstamā stāstā «Pēdējā siena kaudze» nemākulīgi atdarinājumu un literāru zādību. Gadu vēlāk, tani pašā vasarā, kad «Karogs» publicēja noveļi «Lūzums», ar kuru Rāgs ielauzās Padomju Igaunijas rakstnieku darbos, ceļojošo laundari Tallinā pieķēra citos nedarbos. Milicijas organi aizturēja smago automobili ar Rāga aboleim. Šis spekulants cerēja Latvijas augļus iztirgot ziemeļos par vairākkārt augstāku cenu... Un savu nolūku arī piepildīja, jo viņu līdz ar ābolu kravu atbrīvoja kā nevainīgu, nejausi aizturētu «avīzes korespondentu»... vienīgi uz pavisas telefoniskās informācijas pamata.

Gluds kā zutis, indīgs kā odze viņš locījās starp abām kaimiņu republikām, sadūļkodams ūdeni, lai maskētu savu tumši brūno ādu.

Pateicoties snauduļiem, viņš jutās visai brīvi, rāpodams caur redaktoru kabinetiem un informāciju biroju kartotekām, locīdamies caur Rīgas rūpnīcu un Kohtla-Jarves gāzes fabriku vārtiem, kur nepiederīgiem ieeja stingri aizliegta. Rāgs veikli visur izslīdēja cauri, te apstulbodams ar savām runām lētticīgos, te piedzirdīdams veselu baru neattapīgu stulbeņu... Un kas pats kuriozākais — viņš maksāja ar ļauniem, čaukstošiem simtņiekem, ko arī izgrāba no muļķu uzraudzībā atstātiem naudas šķapjiem! Viss — visa viņa būtība dibinājās uz snauduļiem, kas viņam deva iespēju kaitēt padomju varai daudz vairāk, nekā mēs to varam iedomāties.

Richards Rāgs tagad mums nekārtīgs. Daudzi padomju cilvēki, izlasot viņa vārdus, nosarks aiz kauna. Ne jau tikai tie, kas «pazīna» Rāgu. Cik bieži, varbūt vēl vakar, mēs jāvām ietekmēt labi piegulošam apģērbam vai glītam rokkrastam, pēc visiem likumiem izpildītai anketai! Cik bieži mēs saplāpājam telefona klausulē nevajadzīgos vārdus, pat nezinādami, kam to atstājam. Mūsu acis pārāk slinkas, lai salasītu vārdus, izdziesu zīmogu tekstus, toties mēs ar vieglu roku uzspiežam zīmogu uz jauna dokumenta. Tas gads, bet te ik uz soļa girdz pretī snauduļība. Pretīga slimība, no kuras varam tikt vajā vienīgi ar kopēju piepūli — visas tautas revolūcionāro modribu. Ar modribu, kurai asa katrā šķautnē, kas gatava sitenam jebkurā mirklī un ar kuru jāsit pēc iespējas ātrāk, bez stomīšanās un galīgi... Nelieši jāsit visiem — visiem godīgiem padomju ļaudīm.

(«Rahva Hääl»)

Laikraksts «Literatūra un Māksla» iznāk reizi nedēļā. Redakcijas adrese: Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Telefons 21977. Runas stundas no plkst. 10—14. Numurs maksā 40 kap. Abonēšanas maksa Rbļ. 20.80 gadā. Abonentus pieņem «Preses apvienība» Rīgā, Kirova ielā 41.43. Izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38.40. Iespiests LPRRT 1 tipogrāfijā «Cīņa», Blaumaņa ielā 38.40. JT02871

Redkoģeģija: J. Laganovskis (redaktors v. i.) A. Grigulis. N. Grinfelds. V. Kalpiņš. I. Kreituse. J. Meija. K. Plūksne. J. Sudrabskals